Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1972 чыл. СЕПТЯБРЬ 13 СРЕДА № 216 (8984).

ортаа 2 коп.

110 муң тонна тарааны Төрээн чуртка бээри — Тыванның тараажыларының алдарлыг херээ!

Дүүн беш шакка чедир республиканың ажыл-агыйлары күрүнеге **39.316** *тонна тарааны саткан, ол планның 35,7 хуузу-дур.*

ТЕХНИКАНЫ ЧӨП АЖЫГЛААР

Бо күзүн республиканың колхозтарының болгаш совхозларының дүжүт ажаап алышкызында 1000 хире тараа комбайны, 370 жатка киржип турар. Ол техника-биле 229.326 гектар черниң тараа культураларын кыска хуусаада чидиригчок ажаап алыр, оон иштинден 95 муң гектарның тараазын аңгылап ажаар ужуралуг.

Бии-Хем, Каа-Хем, Таңды болгаш Улуг-Хем районнарының дыка хөй ажыл-агыйларында өстүрген чаагай тараалар орайтап быжып турарының, чыдыпканының болгаш агаар-бойдустуң таарымча чок байдалының уламыдан ажаап алышкынны чорудары нарыдап турар. Дыка хөй ажыл-агыйларда бир комбайнга 300 болгаш оон-даа хөй гектар чер онаажып турар.

Ол чорук ажаап алышкын ажылдарын эң-не бедик деңнелге организастаарын, ажаап алышкын техниказын бүрүн күүзү-биле ажыглаарын, тарааны кестирип, бастырары-биле, ону комбайндан шаңче сөөртүү-биле, шаңга арыглап, кургадыры-биле, күрүнеңи тараа хүлээп алыр пунктуларыңче чорудары-биле холбашкан бүгү-ле айтырыгларны колхозтарының, совхозтарының база көдээ ажыл-агый органнарының удуртукчулары, тускай эртемниглери чогуур үеэнде шинтпирлээрин пеген турар.

Дүжүт ажаап алышкының чедишкининг эрттирери механизаторларны болгаш техниканы апаа мяк белеткен алырындан, ажаап алышкынны чогуур үеэнде эгелээриниден болгаш ону чорударының аргазын шилип алырындан, ажылды билдилиг организастаарындан улуу-биле хамааржыр. Мурнакчы ажыл-агыйлар чогум-па ыңчаар кылын турарлар. Чижээ, Таңдыда «Коммунизмниң херели» колхоз, «Межегей», «Бурунгаар» совхозтар, Каа-Хем районда «Леннинчи орук», «Коммунизмче орук» колхозтар ажаап алышкын техниказын чогуур үеэнде септен алган болгаш ону бо хүннерде долу күүзү-биле ажыглап турар. Туе-туе камбайнерлерден «Межегейде» Георгий Стародубцев, Николай Астафьев, «Коммунизмниң херели» колхозта Владимир Сластников, Оюн Комбужап, Оюн Тадар-оол, «Тиилелге» совхозта Ооржак Май-оол, Монгуш Тараачы. Каа-Хем районнуң «Коммунизмче орук» колхозта Фатей, Константин, Борис Долганов алышкыларны болгаш өскелерни-даа адан болур.

Бо комбайнерлер техниканы эки билир болгаш ону мергежилдиг ажыглап, хүнде нормазын ийи катап ажыр күүседип турарлар. Ындыг мурнакчы механизаторларны республиканың ажыл-агыйларындан ам-даа хойну адап болур. Ам оларның арга-дуржулгазын ажаап алышкынга нептередири чугула.

Дүжүт ажаап алышкынынга техниканы эң-не будуруктүүлүү-биле ажыглаар дээш чарышты механизаторларның өртүзүнге калбартыр херек. Мурнакчы ажыл-агыйларда улуг хемчээлдиг шөлдерге комбайнарны бөлүктен ажылдадыр, оларга тараа сөөртүр автомашиналарны доктаамал бызыглаарын ажыглап турар.

Ажылды бүгү-ле ажыл-агыйларда ыңчаар организаставаны четпес. Таңды районнуң чамдык ажыл-агыйларында бир улуг эвес участокка 5—6 чедир комбайнарны киирип турар таварылгалар бар. Бөлүктен, звеноларын ажаар азыр арганы ажыглаары таарымчалыг дээрзин кичээнгейге алза чогуур.

Оон ыцай ындыг арганы ажыглаарда комбайнарның маркаларын барымдаалаар болза эки. Бир бөлүкке азы звенога түгле «СКД-5» маркалыг, өскезинге «СК-4» комбайнарны туртузуп алыры ажыктыг. Ол ышкаш ацылап ажаап алышкын үеэнде комбайнерлерниң арга-дуржулгазын, мергежилин барымдаалаар. «Тиилелге» совхозтуң бригадаларында ол талазы-биле ажыглап турар арга солун. Тарааны тавычалай кестиреринге «СК-4» комбайнны, арга-дуржулгазы эвээш механизаторларны доктаамал бызыглаан, чыып бастырары, дорт кестирип ажаап алыры ышкаш харыысалгалыг ажылда бедик мергежилдиг, хой чыл стажтыг комбайнерлерни звеполай тургускулаан. Ындыг турбуже ажылдың бо талазынче чамдык ажыл-агыйларда кошкак кичээнгей салдынган. Дүжүт ажаалдамында техниканы эң-не таарымчалыг, бичии-даа апаа туруушкун чок ажыглаарديە, ажыл-агыйның удуртукчулары, тускай эртемниглер шак ындыг дешилгелиг арганы нептередиринче кол күштү моолээр ужуралуг.

Күскү бачым-чымын ажылдарның үеэнде көдээ ажыл-агый техниказын үзүктелиишкин чок ажылдадырына кыыл-чаар материалдар-биле, суг-биле оларны хандырар, техниктиг ажаалдазын чорудар тускай звеноларны, кижилерни тургузары коичуг ажыктыг. Бо ажыл биспиц колхоз, совхозтарывыста база-ла четче ажыглаттынмайын турарын айтыр херек. Ылаңгыя ындыг дузалаар звеноларны колхозтарда херекке албайын турар.

Тараа ажаап алышкынын кыска хуусаада бедик деңнелге чорударының херээнге комбайн бүрүзүн хонукта 16—20 шак улаштыр ажылдадыр сорулга-биле комбайнерлерни ийи эңлеглиг ажылдадыры улуг рольдуг дээрзин утпас херек. Ындыг аргазы бар болуп турар ажыл-агыйлар ону боттандырар болза, ажаап алышкынның хуусаазын эвээжедир, чидиригни болдурбас аргалыг болур ийик. Ыңчалза-даа республиканың ажыл-агыйларында механизатор кадрларны белеткээринче ам-даа кошкак кичээнгей салып турарының хараазы-биле комбайнерлер бисте чедишпейн турар.

Дүжүттү ажаап алырының хуусаазы, оон шынарлыг болуру ыцда ажылдап турар кижилерден — комбайнерлерниң, трактористерниң, чолаачыларның, эдикчи мастерлерниң, шин механизмнериниң башкарыкчыларының бүдүрүкчүлүг ажылыжинден хамааржыр. Ыңчангаш оларның эмыдырал-чуртталгазынче сагыш салыры, масса-политиктиг ажылдарны күштелдирери чеф-черде партия организацияларының, ажыл-агый удуртукчуларының чугула хүлээлгеси болур.

ТЫВА АССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ БОЛГАШ ОБЛПРОФЧӨВҮЛЕЛДЕ

АВТОТРАНСПОРТЧУЛАРГА ШАҢНАЛ

1972 чылдың дүжүдүнүң тараазын болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый продукцуларын ажаап болгаш сөөртүп турар үеде чолаачылар өртүзүнге социалистиг чарышты калбартып, тиилекчиге Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш профэвилеллериниң область чөвүлелиниң шилчиир Кызыл тугун 1000 рубльдиг акша шаңналы-биле катай тыпсыр дугайында доктаалды республиканың Министрлер Чөвүлели болгаш облпрофчөвүлел хүлээп алган.

Кызыл тукту болгаш акша шаңналын автоколонналарга болгаш өске-даа транспорт кезектеринге он хонуктан тыпсыр. Ук шаңналды республиканың кайы бир районунче, ажыл-агыйынче 50 автомобильден эвээш эвес составтыг колоннаны чорудкан, үлегерлиг ажылдаан организацияга тыпсыр. Ажылды сентябрь 1-ден октябрь 1-ге чедир түннээр.

Чолаачылар! Юбилейлиг чылдың дүжүдүн кыска хуусаада чидириг чокка ажаап алыр, Төрээн чурттуң шыгжамырынче 110 муң тонна тарааны урар үлүг-хуута идепкейлиг киржиңер!

Ажаап алышкын-шалыпчы өрөөнү

КҮШ-АЖЫЛЧЫ СЕМЕСТР

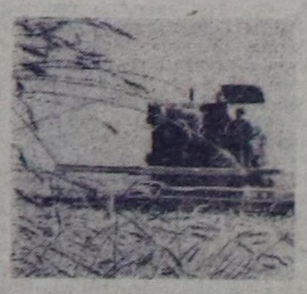

Сентябрьның аяс каан хүнериниң бирээзинде чымыштыг ажыл-иш хайыккан тараа ховуларын таварты чоруп орган бис. Оруктуң ол-бо талаларында алдын сарыг чаагай кызыл-тас чалгаан. Карак кызыл ажыл-иштиң ачызында бо чылын мында магалыг-ла чаагай тараа өзүп үнген.

Каа-Хемде «Бурунгаар» совхозтуң Хайырлыг бригадазында кээн турувуста таптыгла дүзүн үеэн турган. Бригада төвүнде столоваяга намдык механизаторлар дыштеп кээн турду. Оларның аразында шупту бир үе-черге болук уругларга ужуражы берген бис. Чугаалажып кээривиске бо районда шефтеп келген Кызылдың башкы училищезиниң сургуулдары болду. Нина Ховалыг, Нина Монгуш, Рая Ондар болгаш оларның ийи ажы дүнекки эңлечеге ажылдаар болгаш, ам дыштанып турганнары ол.

Сургуулдарның чуртап турар черинде бүгү-ле чүве эмге-секселиг. Дүнекки эңлечеңниң кыстары-биле кады болук сургуулдар дыштанган орлар. Мында чурттаарыңга таарымчалыг байдалды тургускан. Өрөөл-даа арыг-силиг. Соок хүннерде чылыды одап база турар.

Бо бригадада шупту 14 кыстар келген. Олар башкы училищезиниң уругларга албан черделериниң салбырынга өөренир. Келир үеде ясли-садтарга кижизиндикчилээр сургуулдар тараажыларга улуг дузаны көргүзүп турар.

Шаңга чеде бээриниске ийиги эңлечеңниң сургуулдары ажылдаан турлар. Бо звеноның удуртукчузу — Зоя Лопсан. Комбайннардан тараа сөорткен машиналар кээп-ле турар. Тарааны дүжүрер, арыглаар, күрүне шыгжамырынче чудүрүп чорудар — ол бүгүнү саат чокка кыыр ужуралуг.

Ону шиптирлежир чаагай хереккe боттарының улуг-хуузун Кызылдың өөредилге черлериниң студентилери, сургуулдары киирип турары өөрүүчүг. Совхозтуң кол агроному И. А. Клюев-даа, бригадир А. Мажит-оол-даа ону бадыткап турду.

Сентябрьның эгезинден массалыг ажаап алышкын районнуң ажыл-агыйларында эгелээн. Ыңчангаш студентилер чогуур өйүде келгена черле таарымчалыг. Дүжүт ажаалдазында киржири Кызылдың студентилериниң чаагай чаңчыл — күскү күш-ажылчы семестр болу бергеи.

Ол-ла башкы училищезиниң эге класстар башкыларының салбырындан келген сургуулдар бо айның эгезинден бээрле «Коммунизмче орук» колхозтуң Саргал деп черде ажылдап турар. Болуктуң удуртукчузу, училищеде күш-культура башкызы Анатолий Самдан-биле бригада төвүнге ужураштывыс. Хүндүскү эңлечеге ажылдап турган сургуулдар автобуска олуруушкан колхоз төвүнче чоруп турлар. Ол бөлүктүң дугайында башкызы мынчаар чугаалады:

— Күрүнеге тараа дужаар ажылга бистиң сургуулдарывыс улуг салыышкынын киирип турар. Ажыл-иш хайныышкынныг. Уруглар токта ажылдап турар. Күрүне шыгжамырынче киирип турар тарааны арыглаарын, чудүрерин, саадатнайн келдилер. Ылаңгыя бирги эңлечеге Виктор Дапгыр-оолду, ийигизинде Зоя Курукпаны, үшкү эңлечеге Лиза Иргитти өнзалап мактап болур.

Бо районда мал чеминиң белеткелинде, ногаа ажаалдазында хой сургуулдар хаара туттунган. Уран чүүл училищезиниң чурукчулар салбырының болук сургуулдары «Октябрь 30 чылы» колхозта ажылдап чоруп турар. Соолгу дерт хонуктарда олар. 801 центнер пресстээн сигении сараттаан. Бо болүкте келип-үениң чурукчулары 16 оолдар эрешпудургу ажылдап, мактадып турарын башкызы Анатолий Утин чугаалап турду. Оларның аразындан Владимир Никитин, Александр Кужугет, Сат Оюн-оол, Ена Идамчап дээш өскелер-даа өөрүнүн макталын чедип алган. Келир үениң чурукчулары көскү агитация ажылынга идепкейлиг киржип турарын база айтып болур.

Кызылдың өөредилге черлериниң студентилери болгаш сургуулдары бо хүнүерде көдээниң ажыл-ишчилериге улуг дузаны чедирип, Тываның тараажыларының дүжүт дээш демиселиге толептиг үлүүн киирип турар. Ону өзүлүг-ла күскү күш-ажылчы семестр деп чоргаарал-биле адап болур барымдаа бар.

Б. ДИРЧИН.

ЧУРУКТА: күрүнеге тараа дужаар планын күүседир чедип турар «Леннинчи орук» колхозтуң шакында Кызылдың ураң чүүл училищезиниң сургуулдары ажылдап тур.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

«Шын» солуунун КҮШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ТУГУН бөгүн мооң адаанда механизаторларга алдар болдуруп көдүрген КАА-ХЕМ РАЙОНДАН

«Коммунизмче орук» колхозтуң комбайнерлери **ФАТЕЙ ГАВРИЛОВИЧ ДОЛГАНОВ** биле **ИВАН ТИМОФЕЕВИЧ МИХАЛЬЧЕНКО** олар дүжүт ажаап алышкыны эгелээнден бээр кайызы-даа 400 тонна тарааны бастырган. Хүнде ажыл нормазын ийи чүс хуудан ажыр күүседип турар.

«Тиилелге» колхозтуң комбайнери, Тыва АССР-ниң алдарлыг механизатору **ДАВАА ТАПЫЯНОВИЧ ДОЙБАН** үш хүн дургузунда 110 тонна тарааны бастырып, ажыл нормазын хүннүн-не ийи катаптан ажыр күүседип турар.

АЖААП АЛЫЫШКЫННЫҢ МААДЫРЛАРЫНГА ДЕҢНЕЖИҢЕР!

Районнар аайы-биле тараа дужаалдазы мындыг болган.

Районнар	Сатканы (тонна)	Хуузу
БАЙ-ТАЙГА	68	52,3
БАРЫЫН-ХЕМЧИК		
ТАҢДЫ	20732	35,1
КАА-ХЕМ	12929	47,9
УЛУГ-ХЕМ	1473	26,4
ЧӨӨН-ХЕМЧИК	549	11,1
БИИ-ХЕМ	1213	9,3
КЫЗЫЛ	2352	47

АЖЫЛ ХАЙНЫКПЫШААН

Таңды районда «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң ажыл-ишчилери юбилейлиг чылда тараапын эңбек дужудун өстүрүп алганнар. Ам ону ажаап алыры хайныышкыныныг чорун турар. Дүжүт ажаап алышкынын чедишкининг доозар дээш социалистиг чарыштың түңнелерин бөгүн хонуктап үндүрүп, оон тиилекчилерин шаңналмакталга доктаамал киирип келген. Колхозтуң ажыл-ишчилери тараа культураларын кезин доозар чоокшулаан. Га бүрүзүнден 18 центнер чедир дүжүттү ажаап ап, колхоз 800 ажыг тонна тарааны күрүнеге саткан.

Дүжүт ажаап алырының мурнакчыларының аразында И. Петров, В. Кудрявцев, В. Агобов, М. Семенников, С. Бочкарёв олар хүнде ажыл нормазын 180—200 хуу чедир күүседип келгеннер.

Партбюроның организастаргусканы агитколлектив тараажылар өртүзүнге политмассалыг ажылды доктаамал чорудуп, хову турлаглары көскү агитацияның янзы-бүрү хевирлери-биле коруштуг кылдыр дерээн. Политинформаторлар О. М. Чуева, С. В. Васильев, А. В. Галкин, Н. М. Сухов олар тараа шөлдеринде ажыл-ишчилерге лекция, бесседаларны кылын берип турарлар. Колхоз бо чылын күрүне мурнунга алган хүлээлгезин ажаап күүседир дээш бо хүннерде улам сорулуг ажылдап турар.

К. ДЕСПИЖЕК.

ДУРЖУЛГА ДУГАЙЫНДА

Бо чылдың чаагай дүжүлүнүң ажаап алышкынында мурнакчыларга тураскаатканн хуудустар парлалгадан үнген. Ону СЭКП Тыва обкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи белеткээн.

Ында Таңды районда «Тиилелге» совхозтуң комбайнери, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады Хүреш-оол Сайын-Белекович Монгуштуң, «Межегей» совхозтуң комбайнери Георгий Артемьевич Стародубцевтиң мурнакчы ажыл-ижин чугаалап турар. Оларның кайызы-даа чүс-чүс гектар тарааны тавычалай кестирип, дыка хөйну бастырган.

Политинформаторлар, агитаторлар механизаторлар болгаш тараажылар өртүзүнге беседалар чорудуп турган, хуудустарны ажыглап, дуржулгалыг комбайнерлернің дүжүт ажаап алышкынында мурнакчы дуржулгазын нептерединнер.

Мурнакчыларга шаңналдар

Тываның автотранспорт эргелелиниң бүдүрүлгелериниң чолаачылары тоску беш чылдың ийиги чылының дужудун ажаарынга идепкейлиг киржип, улуг үүлеги бүдүрүп турарлар. Чолаачылар өртүзүнге социалистиг чарыштың автустун сөөлгү оп хонуунда түңнелин эргелел үндүрген.

№ 2 автотранспорт бүдүрүлгезиниң чолаачылары М. Щеглов, В. Бочаров, П. Сарагашев, В. Антонов, В. Белев олар бирги черия ап, планнаа четкеннер.

№ 1 автотранспорт бүдүрүлгезиниң чолаачылары Э. Ивлев, Г. Ивлев алышкылар, үшкү автотранспорттан Л. Витютин, А. Лукин, Хову-Аксыдан Ю. Попков болгаш өскедаа чолаачылар ийиги черни алганнар.

Тываның автотранспорт эргелелиниң бүдүрүлгелериниң дужут ажаап алышкынында ажылдап турар чолаачылары ажаап алышкынны кыска хуусаада доозарынга, күрүнете тараа дужаар хүлээлгени күүседиринге төлептиг үлүүн киирер дээш кызымак ажылдап турарлар.

Күскү хову ажылдары ала-чайгаарлаашкында

Барыын-Хемчик районнуң колхоз, совхозтары сентябрь 6-га чедир 11000 гектар тараа культураларының 2000 гектарын кестирген азы 18 хуу, кестирген тараның 140 гектарын бастырган азы оон нүгле 12 хуузу болуп турар.

Күрүнеге чаңгыс «Большевик» колхоз 20 тонна арбай саткан. Районда тараа будурүлгезиниң кол черии деп саналып турар «Барлык» совхоз бо хүннерге чедир күрүнеге чаңгыс-даа тонна тараа дужаавааан. Кол культура — кызыл-тасты кайы-даа ажыл-агыйлар ажаап эгелеп, быжарып маңап турып берген.

Кестирген тараның бастырлгазы оныа хожудан турар. Моон кол чылдагаанны болза, комбайнерлериниң болгаш шаңнарда ажылдап турар кижилериниң күш-ажылының органнастаашкынын кошкак тургусканы болур.

Сентябрьның 5-тин хүнүнде «Доң-Терезин» совхозтуң механизаторлары массалыг арагалаашкын организастаашкының түңнелинде 4 комбайн ажылдавайн тура хүнзээн. «Барлык» совхозтуң Хөндеген салбырында арбайны улуг чидириглиг ажаап ап турар.

«Шекпээр» совхозтуң удуртукчулары мынчага чедир шаңга тараа арыглаар машиналарны бүрүнү-биле ажылдадыр шыдаваан. Ыңчангаш тарааны арыглаары саадан турар.

Организастыг кадатта киирбээн малдар «Барлык» совхозтуң Аксы-Барлык салбырында тараларны чаза базып, чин турар. Районнуң колхоз, совхозтары саванны сараттаарын болгаш күскү чер аңдарылгазын барык-ла массалыг эгелевээн.

Сөолгү үеде мал чеминиң белеткелиниң темпизин дыка кудулаан. Дүжүт ажаап алышкыны болгаш мал чеминиң белеткели—бо ийи улуг кампания ам капсырлашкан. Ажылчын күжү чедиштестээн. Эрткен чылдарга деңнээрге, бо чылын районнуң девискээринде чайгаар үнген сигеннин үнүжү эки болган. Ыңчалзажок район сиген белеткелиниң планын 51 хуу, а силос салырын түгле 21 хуу күүседкей. Чамдык ажыл-агыйлар мал чеминиң белеткелиниң дугайында шыңгыы демиселдиг болган. Ажылчын ажыл-иштиг, ажыл-ижиг, ажыл-ижиг, ажыл-иж

ЭРТЕМГЕ ҮНДЕЗИЛЕП ОРГАНИЗАСТААР

Тыва АССР-нин күрүне садыының организацияларында болгаш бүдүрүлге черлеринде күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарының 4 чүүлели. 120 кижи составтыг 7 бөлүк ажылдап турар. КЭО өлүктериин кежигүннерине бүдүрүлгенин мурнакчылары, харысалгалыг ажылдакчылар болгаш тускай эртемчилер кирген.

Садыг министерствозунуң КЭО лабораториязы Кызыл адыында, столоваялар болгаш ресторанар трезинде. Тываның садыг конторазында. Кызыл-садыг баазазында КЭО-ның чөвүлелин болгаш бөлүктерин ажылын башкарып, оттуг дузаны чедирип, күш-ажылды организастаарын экижидериин, ажылдакчыларга шарымчалыг байдалдарны тургузар, ажылдың төлевирин болгаш санаарының болгаш чиек норманы доктаадырының алазы-биле ажылдарны чүдүп турар.

Бо чылдың эрткел 8 айларында КЭО чөвүлели магазиннерге болгаш столоваяларга планнаашкынны нептередир ажылды кылган. «Саян» универмагтың чамдык салбырларын улгаттырып, садыгжыларның ажылын организастаарын экижиткениин түпненинде дааргалыг хеп аймаа, плантерея, шактар, фотобазаннарның саарылгазы 8—30 хуу өскен, бараанналрның асортиментизи калбарган. № 41 магазин радио, музыка, культура, фотобараанларны хөйүүткан болгаш чаа дериглерге хандыртынган. Ол магазиниң соңга витриназында хасталгазын чараштыр кылган. Телевизорларның болгаш радио херексел дериниң ажылларын, хынаар, бичин үреткишкиннерни эдер тускай черни дерип тургускан. Кызылдың Гастровомия магазининде Клавдия Григорьевна Князева удурткан КЭО бөлүү неделя хүннеринде, хүннүң кайы шактарында садып алыкчыларның кээп турарын доктаамал өөренип турар. Садып алыкчыларның эвээжеп, ковүдей бээр үезинде магазиниң чамдык ажылдакчыларының ажылы бачым, өскелериин хостуг болгулаар. Ынчан садыгжыларның бригадирлери садыгжылар, кассир-контролёрлар болуп, кассир-контролёрлар садыгжылар орнунга, а администраторлар, садыгжылар савалакчыларга дузалажып демниг ажылдай бээрлер. Гастровомнуң садыгжыларының ажылын организастаанын экижиткени садып алыкчыларның шак үезин камнаарында, бараан саарылгазының өзеринге идиглиг болган. КЭО бөлүүнүң сүмезиниг № 34 магазиниин садыгларын залын эде тудуп улгаттырган, 2 прилавканы немей салган. Оон түннелинде магазиниин бараан саарылгазы ай санында 3 муң рубльге өскен.

Мурнунда «Кызыл» ресторанга хеп уштур черниң бичиизинден дүштеки чемненилгеде чон манаар турган. КЭО бөлүүнүң кежигүннери ресторанны чаартып кылыр, бот-хандырылганың аргазын ажыглаарының талазы-биле Кызылдың столоваялар болгаш ресторанар трезинге саналым киирген. Бо чайын ресторанга капитал септелгени кылган, чамдык чаартылгаларны чоруткан. Тон уштур черни улгаттырган. Ам чемненикчилер аъш-чемни саат чокка чагыдып ап, санажып алыр апарган. Ресторанның бүдүрүп үндүрген продукциязының саарылгазы ийи катап өскен, чемненикчилерниң ковүдей бээр үезинде мурнунда 35 минута манаар турган болза, ам 10—12 минута кылдыр кызырылган. «Огонёк» кафеде кондитер цегин улгаттырган. Тываның садыг конторазының Элегес-Аксы, Ырбан суурларда магазиннерин чаартып, эде дерээш, бот-хандырылгазының аргазынче шилчиткениин сөөлүнде бараанналрның ассортиментизи ковүдеп, садыгның культуразы бедээн. Кызылдың садыг баазазында чүдүрүкчүлериниң ажылынга таарымчалыг байдалдарны тургускан. Ол чорук күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткен.

Оон-биле чергелештир садыг организацияларында болгаш бүдүрүлге черлеринде күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарының талазы-биле ажыл четпес чоруттуңуп турарын демдеглээри чугула. Күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарын нептередири—хүн бүрүнүң ажылы, партия, ажыл-агый болгаш профэвилел организацияларының, бүдүрүлге коллектив бүрүзүнүң херээ. Ындыг турбуже, чамдык удуртукчу ажылдакчылар КЭО-нуң дүрүмнерин безин билбес болгулаар. КЭО планын тургузар кижи бодунун ажылдан турар черинге күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаанын өөренири чугула.

Садыг министерствозунуң КЭО лабораториязы Кызыл садыының 14 бот-орулга-чарылгалыг магазиннериниң ажылдакчыларының составын, ажыл төлевирин хынап, анализтеп көрген. Бүгү ажылдакчыларның санындан кол ажылдакчылар: садыгжылар, кассир-контролёрлар 40,9 хуу, а дузалакчы ажылдакчылар—31 хуу боон турар. Кызыл-садыгның магазиннерге норма ёзугаар 190 ажылчыннар, аштакчылар болгаш савалакчылар ажылдаар турда, херек кырында 292 кижи ажылдап турар. № 9, 13, 15, 20, 35 магазиннерде дузалакчы ажылдакчыларының саны хөй, ниити ажылдакчыларның 34—43 хуузу чедир өскен. Ол магазиннерде ажылчыннар, аштакчылар болгаш савалакчылар хүнде кылыр ужурлуг нормазын чүгле 55—75 хуу күүседип турда, оларга чогуур шагындан артыкка ажылдааны дээш, наряд ёзугаар немей төлөп, шалың төлевириниң чурумун хажыдып турар.

Кызыл-садыгның бот-хандырылгалыг 10 магазиннериниң көргүзүүлери куду, ажыктыг эвээш. Күш-ажылды организастап турары куду деңнелде, магазиннериниң ажылдакчыларының үнер, кирер чоруу ковүдээн, өре-самчыгдалдар болгулаан. Бараан саарылгазының планын күүсетпээн, кассир-контролёрларга, садыгжыларга улуг шалың төлевирин берип келгениниң түннелинде ажылдакчыларның шалыының өзүлдези оларның күш-ажылының бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезинден 6—10 хуу ажып турары социалистиг ажыл-агый чорудулгазының принциптеринге таарышпас. Бо четпестерни чайладырының талаазы-биле Кызыл-садыгга КЭО планнарын тургузуп, чогуур хемчеглерни алыр өйү келген.

Кызылдың столоваялар болгаш ресторанар трези (директору эш А. Д. Краюшкин) бүдүрүлге черлеринге ниитиниң чемненилгезиниң чурумун сагып турарының хыналдазын кошкак чорудуп, чемненикчилерни мегелеп, аъш-чемни чедир салып бербес, шынарын кудуладып, өртээн улгаттырып турганын КЭО лабораториязы илереткеш, хемчегни ап, сүмени берген.

КЭО лабораториязы Тываның күрүне садыының организацияларында болгаш бүдүрүлге черлеринде садыг-технологтуг дериг-херексел дериг шын ажыглап турарын хынап көрген. Садыгның чаа дериг-херексел дериг шиңгээдип, механизацияның дузазы-биле күш-ажылдың бүдүрүкчүлүг болурунче, садыгның культуразын бедидериниче кичээнгейни салган. Ынчалза-даа Кызыл-садыгның, столоваялар болгаш ресторанар трезинин, Тываның садыг конторазының магазиннериниде болгаш столоваяларында тургускан садыг-технологтуг дериг-херексел дериг хөй ажыглаттынып турарын ол ажыглаттынмайн, оларның чаэрби хуузу ажыглал чок турары илерээн. Ажыглаттынып турар дериг-херексел дериниң техниктиг хандырылгазы багай, бүдүрүкчүлүү чавыс. Садыг организацияларында дериг-херексел дериг септээр мастерскаялар чок, артык кезектер чедишпес, штат ёзугаар механиктер чедишпес, ажылдап турарларын мергежили чавыс болуп келген. Амгы үеде Садыг министерствозунуң шугумунда садыг-технологтуг дериг-херексел дериг ажыглаарын экижидер соруулга-биле, КЭО лабораториязының саналын ёзугаар Кызылга Росторгмонтажтың тускай бот-орулга-чарылгалыг участогун тургузарын көрген.

Кызылдың садыг баазазында (директору эш С. А. Сахаров) бухгалтерия аппарадының болгаш килдистер ажылдакчыларының албан-дужаал хүлээлгелерин тодаргайлап тургуспаанындан ажылдакчыларың харысалгазын бедидер негелде кошкаан. Айытканы четпестерни чайладырыбыле хемчеглерни ап чорудуп эгелээн.

Күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарының планнарын нептередири—ажылдакчы кижи бүрүзүнүң хүлээлгези болур.

Б. САВЫР,

Тыва АССР-нин Садыг министерствозунуң КЭО лабораториязының начальниги.

Аныяктар. Социалистиг чарыш

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың бүдүрүлгелеринде ажылдап турар комсомолчу-аныяктарның ортузунга социалистиг чарышты организастаарын экижидеринче угланган хөй ажылдарны хоорайның комсомол комитеди чорудуп келген. Ол чорук комбинатта ажылдап турар бир муң хире комсомолчуларның база кежигүн эвес аныяктарның күжүн коммунизм тургузуушкунунуң хереңге, тоску беш чылдың планнын опаалгаларын чедишкиниг күүседиринче мөөнүзээринге идиг боор келген. Социалистиг чарышты комсомолчу-аныяктар коллективтериниң аразында эки организастаан.

Хоорайда ам комсомолчу-аныяктарның 11 коллективи бар. Оларның аразында күш-ажылды эки көргүзүглерни тудутда Дмитров Мөңге-Назынның удуртканы дашчылар бригадазы чедип алган. Бо бригадада 21 кижиниң он сези комсомолчулар болгаш аныяктар. Октябрь революциязының 50 чыл оюнга тураскааткан чарышка тиилекчи болгаш, бо бригада коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп хүндүлүг атты чаалап алган. Ол адыңга төлептиг болуп, чыл, квартал санында бригада бүдүрүлге планын ажыр күүседип келген. Бригада бо чылдың бирги кварталының планын 107,7 хуу күүсеткеш, тудугжу бригадалар аразында соңчарыштың бирги черинде хевээр артышаан турар. Бо бригаданың хоочуннары — Ленин орденниг Көмбүй-оол Ооржак биле «Хүндүлелдиң демдээ» орденниг эдилекчизи Алдын-оол Күжүгет олар аныяктарга боттарының байлак дуржулгазын хөй чылда дамчыдып берип келгеннер. Оларның өөреткени аныяктар Кодур-оол Куулар, Маша Хомушку, Надя Ондар ам бригаданың мурнакчы кижилери болу бергилээн.

Даг-дүгү арыглаар фабриканың дөрт дугаар эөлчээ (эөлчег начальниги хүлээлгезин Анай-оол Чамзырын күүседип турар) чартык чылдың бүдүрүлге планын 106,8, а чеди айларының—144 хуу күүсеткен. ССР Эвилелиниң тургустунганындан бээр 50 чыл болган оюнга алдар кылдыр чыл планын декабрь 20-ге чедир күүседип, пландан ажыр 200 тонна даг-дүгүн күрүнеге бээрин эөлчегниң аныяктары шиитпирлээннер. Ол бедик хүлээлгениң ажыр күүсеттиериниң быжыг магадыларын ам безин тургустунган. Эрткен сес айларда ажыл-иштиг түннелин баш удур саванаыбыле № 4 эөлчег чыл планының 80 ажыг хуузун күүседи берген, сес айларың бүдүрүлге планындан ажыр 380 тоннаның бедик шынарлыг даг-дүгүн берген. Бо эөлчег хоорайда бүгү комсомолчу-аныяктар коллективтериниң аразында чарыштың дөрт дажыр тиилекчизи болган.

Чедишкиниң бүгү-ле чажыды — хөй националдыг коллективтиң улуг эш-найрал-биле чуртаан, ажылдап турарында деп, эөлчег начальниги-даа, комсомол бөлүүнүң даргазы Вера Титованың-даа, фабриканың технологу Деспи Дүктен-ооллуң-даа бодалы ындыг. Бо хүннерде хоорайның Күш-ажылчы алдар тугун № 4 бригадага тураскаадып көрдүнген.

Септелге-механиктиг цехтиң Николай Пановка удуртканы дуңзаалакчы-септекчилер бригадазы социалистиг чарыштың база-ла тиилекчилериниң аразында чорун орар. Цехтың дуңзаалакчы-септекчилери эрткен чылдың төнчүзүнге чедир кижи бүрүзү тус-тузунда ажылдап турган. Оон түннелинде ажылдың бүдүрүкчүлүү чавыс, кижи бүрүзү чүгле эки төлевирлиг ажыл кылыр дээш кызыдар турган. Бүгү дуңзаалакчы-септекчилерни чаңгыс бригада кылдыр каттыштырыштарга, ол чорук читкеп, сагылга-чурум экижээн, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедээн. Бо аныяктар бригадазы бодунуң хуралында бар аргаларын санап көргеш, тоску беш чылдың планын дөрт чыл алды ай иштинде күүседир деп москвачылар биле ленинградчыларның эгелекчи саналын деткип, планны хуусаа бетинде күүседир дээш шимчээшкинге киржирин шиитпирлеп, бедиткен хүлээлгелерни кижи бүрүзү алгылаан. Оон түннелинде хүн нормазын ийи катап ажыр күүседип турар Владимир Мурашкин биле Николай Аладин ышкаш кижилерниң саны өскен. Мурнакчы бригада бо чылдың планын сентябрьда күүседип, тоску беш чылды дөрт чылда күүседир деп чаа бедиткен социалистиг хүлээлгеня алганнар.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың үлетпүр бүдүрүлге черлеринде мурнакчы аныяктар коллективтериниң дөңзызын оон-даа ыцай уламчылап, оларның эки ажыл-херектерин санап болур. Бүдүрүлге черлеринде бүгү комсомол организацияларында СЭКП ТК-ның социалистиг чарышты организастаарын улам экижидер дугайында доктаалын танышкаш, аңаа хамаарышкан чамдык хемчеглерни ап, чоруткулаан. Ак-Довурак электростанциязының энергетика цегинде (комсомол организациязының секретары В. Шапошников) база механиктиг септелге цегинде (секретары С. Медников) социалистиг чарыштың негелделери бүдүрүлгениң бүгү талаларын хаара туткан. Соңчарыштың тиилекчилерин тодарадырда кол көргүзүглер аайы-биле планның күүселдезиниден аңгыда оларның техниктиг дешпилгене киржилгезин, камналга чурумун сагып турарын, ажылчыннарның мергежилин бедидип турарын, бригада кежигүннериниң хөй-ниити болгаш спорт ажылынга киржилгезин, аныяктарның хостуг үезин канчаар эрттирип турарын база көөр.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың хандырылга килдизиниң комсомол организациязында чарышты багай эвес организастаан. Ында комсомол организациязының секретары Л. Баранова соңчарыштың негелделерин чараштыр бижээн, садыгларга база столоваяларга асқылаан. Соңчарыштың түннелин он хонуктап үндүрүп, оон дугайында «Молния» деп хана солунга бижип, тиилекчилерни шаңнар, тускай шынызылгаларны оларга тыпсып турар. Тиилекчилериниң адын Хүндүлел дептеринге киирер, оларга вымпелдер тыпсыр чорук соңчарыштың түннелдери дээш ажылчыннарның сонуургалдыг болуруңга дузалап турар.

Ак-Довурактың комсомол организациязының соңчарышты организастап турарында чедишкиннер-биле кады ажылда четпестер база бар. «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелинде, АТБ-де (комсомол эге организациязының секретары В. Люлькин) чарыштың утка-шынарынче ханылап кирбейин, оны анаа ёзу барымдаалап чорудуп турар түүл бар. Оон уламындан бүдүрүлгениң ажыл-чорудулгазынга хамаарышкан дыка хөй үндезин айтырыгларны хандыр өөренип корбейин, далаш шиитпирлер үндүрер чоруктар бар. Ылангыя аныяктарның профессионал мергежилин бедидер ажылче кичээнгей кошкак. Мергежил аайы-биле конкурстар эвээш болгулап турар. Аңаа түгле тиилекчилерни тодарадыры-биле ажыл кызыгаарлаттынып каар, а ону организастаарын моон соңгаар экижидериниң айтырыгларын аңаа чугаалашпайн турар. Бо четпестерни чайладып, соңчарышты организастаарынга чаа, дээштиг аргаларны тыварынче хоорайда комсомол активиниң болгаш комитеттиң күжүн мөөнүзээри негеттинип турар.

М. ЧКАЛОВ.

Тарааны—Төрээн чуртка

СИБИРЬЖИЛЕРНИҢ СӨЗҮ

Алтайның механизаторлары беш миллион гектар тарааның үш миллион гектарын кезип алган. Элеваторлар чүс-чүс муң тонна тараану хүлээп апкан. Тараа өзер хүн бүрүзүн шалыпчы алдырарынче, чаңгыс-даа мак кагбейин, тарааны дөгере каан алыр деп партияның айгырыынга сибирьжилер ачалдыр харылап тур. Каменский — Алтайның тараалан району. Тараа кезериниң төвүн ында деп алур. Кезилдеде шуут кирип турарлар СЭТА-ның корспондентилериге мынча өөн:

Л. П. ЛЕОНОВ— комбайнер, КПСС-ниң Алтай крайкомунуң ажыгүнү, РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутады.

— Энир чылын 21 муң центнер тараа бастырган мен. Ам тараа чыдыпкан, быжары база чокон орайтап турар-дыр. Ырге-ле. Крайкомнуң пленумунга чордум. Аңаа СЭКП ТК-ның Чингине секретары Л. И. Брежнев чүве чугаалаан болгай. Оон келгеш, дүжүт ажаап ырынга хууда харысалгаларымны ылап-даа бодандым. Ынчангаш агаар-бойдустуң варыштырып келир бергерин ажыл эртерин черле чүүр мен.

Красноярскиниң машина тутжулары менээ бодумнуң ым-биле демдектээн комбайнын хүлээдип берген чүве. Тус-тус белдирлериң аайы-биле мээң саналдарымның чугуун барымдаалап көрдүм. Машина-даа идегелдиг. Крайком пленумунуң соонда штайгы хүнде-ле 72 гектар тарааны тавычалай кестим. Ам эң чугула хүлээлгемни күүседип алдым — 300 гектар тарааны кестим. Ам тараа бастырар мен. Энир чылын ажылдаанымны хынамчалыг анализтээр-дир мен. Хүнде 770 центнер тарааны бастырып, бүнкеримден 1200 центнерни-даа берип турдум-на. Чүге ындыг болганыл? Тараа шөлүнче даады-ла шалың курган бергенде. Эртенгиниң он шакта үнүп, дүн ортузу чеде бергенде дыштанып удуп турдум. Ам-на билдим: тараа шөлүнге келгеш үреленишкиннер эдериңге хайыран үе-шагымны эрттирип тургулаан-дыр мен. Машинаның ременьнерин эртен ыяк дыңзыдып, тус-тус белдирлерин, ылчырбелерин хынагылап алыр ужурлуг. Ажылдаарынга эртен ынчалдыр белеткеп алыр чүве ышкажыл. Бастырган тараа дүжүрүп бээринге чежо үешак эртпейн турган дээр! Ажылдаар курлавыр ында-ла болгай.

Кулундада комбайнер П. Кокшин-биле чарыштыг мен. Хүнде муң центнер тараа бастырар мен.

А. М. ТРИГУБ — Киров аттыг колхозтуң даргазы.

—100 муң центнер тараа тараа салар болгаш тараа талазы-биле беш чыл планын 1972 чылда бүрүн күүседир сорулга салып алган бис. Күзеливис ботаныр үндезинниг. Кызыл-тас тараан шөлүвүс алды муң гектар. Дүжүдүвүс үнгени-даа магалыг — чамдык черлериниң бир гектарындан-на 27 центнерни бастырып ап тур бис. Арбай, сулавыс дүжүдү база чаагай. Техникавыс четчир, транспортувус бар, ажылдаар кижилеривис база бар. Колхозувус Россияның төп областарындан ыракта-даа бол, кижилерни, техниканы олар база чорудуп берген. Барнаул заводтарының, Объта-Даш хоорайның ажылчыннары биске дузалажып тур. Леонид Ильич Брежневтиң чагыг сөстери шуптувусту: үндезин сибирьжилерни-даа, келгеннерни база сорук киирген. Шуптувус көдүрлүүшкүнүг, хейаът киргеп. Ажылдап-ла билир! Күрүнеге 100 муң центнер тараа савалап бээр сорулгавыстың чедип алдынарында кандыг-даа чигзиниг чок.

Е. Е. ПАРФЕНОВ — партияның Каменск хооркомунуң бирги секретары.

— Районувус дүжүт ажаап алыр дей бергенде, күрүнеге 200 муң тонна тараа садарын хүлээнди. Тараавысты баштай бастыргында түннеливисдаа бүзүредиг, ындыг төлээде, коммунистер оон соонда партияның Алтай крайкомунуң пленумунга барган, 215 муң тоннаны садар деп хүлээнгеннер. Ук пленумга Леонид Ильич Брежнев киришкен болгай. Бөгүн ол бедиткен хүлээлгени база ажыр күүседир деп бүрүн шиитпирлиг бис.

ЧАҢГЫС КОМБАЙН—ИЙИ БУНКЕРЛИГ

Комбайн — ийи бункерлиг. Курган областың «Белозерский» совхозунуң механизатору Виктор Крапивниниң тараа бастырарынга ажыглаан чартылгазының сонуургамы оон безин билдинер. Бир гектарның дүжүдү 20 центнерден ажып турда безин гектардан ажаап алган дүжүт оон агрегадының савалаарынга сыда бээр.

Дуржулгалыг ол комбайнер бо күзүн тараа кезеринге совхозта эң бедик хүлээлгени алган, 10 муң центнерден эвээш эвес тарааны бастырар дээн. Ам дүжүт ажаап алыры кидин түлүк турда, Крапивин хүннүң-не шаңче 700—800 центнер кызыл-тасты чорудуп берип турар. Савак хөпөөнекчизиниң мурнунга база бир бункер тургузуп алырга, оон агрегадының тараа савалаар ишкири ийи катап улгаткан. Тараа шөлүнге ажыл үзүктелирин дыка кызырар, бастырган тараа дүжүрүп бээринге доктаарының санын эвээжедир аргаңы аңаа ол берип турар.

Бөдүүн, аажок ажыктыг ол чаартылганы Зауральениң механизаторлары шынап-ла үнелээн. Оон үлегер-майын алыр дээш кожазында хөй-хөй ажыл-агыйларның комбайнерлери аңаа кээп турар.

«Чыраа-Бажы» совхозтуң сигенчилери амгы үеде мал чеминге тараан суланың погаан массазын сараатта турар. Мал чеми белеткээр бригадаларының бирээзинде механизатор Николай Монгуш ажылдап турар.

Ол эрткен ооредилге чылында механизация училищезин дооскаш, кыска хуусаа иштинде шилип алган мергежилиге бердинген, шудургу ишчи деп, эш өөрүнүң үнелелии алган. Комсомолчу Николай «Беларусь» трактورда эптээн сарааттакчыда ажылдап, хүн бүрү нормазын 115—120 хуу чедирип, мурнакчы ажылдап турар.

ЧУРУКТА: Николай Монгуш болгаш оон агрегады ажыл үеинде.

А. КОВАЛЕНКОНУҢ фотозу.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ МЕДИЦИНА ТӨВҮ

Бистиң республикавыстың найысылалы Кызыл хоорайда эмнелге комплекизиниң чаа улуг бажыңының ажыглаалга киргениниң дугайын бистиң солунувус бодунуң номчукчуларынга дыңнаткан.

Дөрт каът чаа эмнелге черин шынап-ла республиканың медицина төвү деп чугаалап болур. Бистиң чуртувуска болгаш даштыкыга кылган нарын дериг-херексел дер-биле бүрүн хандыртынган бо комплекс ажылчы чоннарның медицина хандырылгазын экижидерине бүгү талалыг таарымчалыг байдалдарны тургускан.

Ам ол комплекстиң ниити байдалы-биле таныжып көрээлицер. Комплекстиң ажыглаттынып турар ниити шөлү 6 муң 700 дөрбелчин метр, ында 700 хире өрээл бар: аарыг улус чыдар өрээлдер, операция, процедура кылыр болгаш оон-даа өске. Мооц мурнунда биске урологтарның тускай салбыры чок, хирургия салбырынга хамааржып турган. Ам чаа бажында урологтарны тускайлаан, оларның ажылдаар черинин шөлү ийи катап улгаткан.

Рентген кабинеттери 4, оон аңгыда ыцай бээр көжүрүп турар ийи аппарат база бар. Мооц мурнунда бүүрек аарының шинчилер рентген биске чок турган. Чаа эмнелгеде ындыг кабинетти дерип тургускан.

Чаа эмнелге черинде немешкен чүүлдер-ле хөй. Нейрохирургия салбырын Тывада эң баштай бо комплекстеге ажыткан. Баш сөөгү кемдээн, мээ болгаш оорга чүүү аараан, оорга сөөгү сынган кижилерни бо салбырга дүрген дуза чедирер болгаш эмнээр.

Комплекстеге тургускан лифтилер хөй каттар аразынга аргыжарынга кончуг эптиг. Операция кылыр өрээлдерде агаарда бар бактерия, микроб үзүткаар тускай лампаларны тургускан. Аарыг кижилериниң чыдар орунларының дужунда ханада кнопкаларны кылып каан. Херек апарганда аарыг кижи ону базыштарга дежурный сестрага медээ дыңналы бээр. Комплекстеге иштики телефон харылзаазын база тургускан.

Эмнелге бажыңының чер иштинде кадында дуваалаар ажыл-агый черлерин кылган. Ында улуг кухняның белеткээн чемин лифтер-биле үстүкү каттарга чедире бээр.

Удавас чаа эмнелгени долгандыр 500 улуг ыяшты, 6 муң чадаң үнүштерни олуртур, 600 дөрбелчин метр шөлге чечектерни чылдың ларыыр.

ЧУРУКТА: чаа ажыглалга кирген эмнелге бажыңының ниити хевири.

О. ОНДАРНЫҢ фотозу.

Көдээ ажыл-агый министерствозунуң кичээнгейинге

ДҮКТҮҢ ШЫНАРЫ

Чыл бүруде-ле Тыва АССР-ниң ажыл-агыйлары бедик шынарлыг дүктү чурттуң чамдык хоорайларынче чорудуп турар. Бистиң байлаавыс — «чымчак алдын» дүк улус ажыл-агыйынга канчаар-даа ажок үнелиинге чоргаарлаатып-даа турар бис. Ынчалзажок дүктү чорударының мурнунда сорттап, ылгаарышың талазы-биле ам-даа четпестер бар болуп турар. Маңаа чижек кылдыр, Улан-Удэде дүк арыглаар фабрикага барып көрааш, көрген билгенимни бижикедим.

Колхоз-совхозтардан фабрикага келген дүктериң класстап ылгааны, маркалап демеглээни шын эвес болгулаар. Ол ышкаш дүктүң шынарын, хураган азы хой дүгү деп тода айытпайн чорудуптар чорук шын эвес. Оон уламындан хураган дүгүн чазып көөрге агар-даа боор, холуктуг дүктүң орнунга сацаарлыг үлевди дүк-даа суктунган болур.

Ала хойларның тудушкак ак дүгүнден каразын болгаш кудуку сорттарын ылгаваан, боктуг болуру бо-ла таварышкылаар. Мындыг чорук дүктүң шынарын, чүнү-даа мурнай өртээн кудуладып турар.

«Торгалыг» совхозтуң чорутканы № 259 кипти ийиги сорттуң чартык-нарын, шокар дүгү дээш чоруткан болза, фабрикага хынап көөрге, ооң 50 хуузу ак-бора, 50-ни боктуг кара дүк болган. Дугаары 212, 187 (172 килограмм) киптериңде 2-2 класстың чиңге-нарын дүгү деп маркалаан болза, херек кырында 2-2 класстыг чиңге-нарыны — 138 кг, 1—2 класстың чиңге-нарыны —34 килограмм болган. Ийигизи бир килограммда-ла 25 көпеек аар өртектиг болгай. Ынчангаш ол совхоз үүле чаңгыс бо киптен-не 8 руб. 50 көпеекке когарап турар-дыр.

«ҮТКА 25 чылы» совхозтуң дугаары 313, 350, 335, 325, 307 киптериңде үшкү чергениң чиңге-нарын дүгү деп маркалаан болза, херек кырында дүктер шупту холуктуг, 2—1 класстың нарын дүгү үүле 13 хуу болган. № 238 киптиң марказында ооң класын шуут айытпаан.

«Саян» совхозтан келген дүктериңе маркалап, класстаанында база-да ындыг янзылыг частырыглар кайы хөй. Харын-даа ак, каразын безин эки ылгаваан. Үнелиг чиңге-нарын ак дүктериңе будукка борашканы хыналдадан илерээн. Ооң уламындан ол совхоз дүктүң өртээниң 40 хуузун чедир албас. Ол дээрге 1000 чыгыы рубль болуп турары ол-дур.

Чамдык киптерде бедик шынарлыг дүктер деп маркалап каан хирезинде херек кырында тогланчы дүктер азы хылганнар-даа бар болгулаар. Мындыг янзылыг четпестер үстүнде адаанывыс черлерден аңгыда, «Алдан-Маадыр», «Большевик», «Улуг-Хая», «Сүт-Хөл», «Тиилелге», Партияның XXII съездизи аттыг, «Найырал», «Тес-Хем» совхозтарда болгаш Улуг-Хемниң «Х Улуг хурал», Каа-Хемниң «Тиилелге», Чөөн-Хемчиктиң Ленин аттыг колхозтарында бары фабрикага хыналдалар үезинде илерээн.

Дүктериңе маркаларынга частырыглар кылыр таварылгалар чамдык белеткел организацияларында база бар. Барыын-Хемчик районнуң белеткел конторазы июль 11-де чоруткан мөөң дүгүнге 10 киптериңе маркаларын шын эвес бижигилээн. Ол ышкаш Кызылдың универсалдыг базазындан келген дүктериңе шынарын айытпаан болган.

Дүктү күрүнеге садарының үезинде хынамча чок, чудуканалаар чорук ооң өртек-үнезин, кудуладыр болгаш ажылагыйларның орулга кирип алыр аргазынга багай салдарлыг болуп турар. Чижээ «Х Улуг хурал» колхоз № 4050 акт өзугаар чоруткан мөөң дүгүнден 1361 рубль 11 көпеек болгаш июнь 9-та № 4032 акт өзугаар чоруткан дүгүнден 992 рубль 40 көпеек когаралды болган. Ол ышкаш Чөөн-Хемчиктиң Ленин аттыг колхозу июль 9-та чоруткан № 4031 актылыг мөөң дүгүнден 114 рубль 33 көпеек, каражалыг болганын айтыргала четчир. Мындыг янзылыг чижектерни өске-даа ажылагыйлардан көргүзүп болур.

Үстүнде чугаалаанывыс четпестериңе кол-ла чылдагааны — удуртукчуларның олче кошкак кичээнгей салып турарында, дүктү сорттап ылгап турар кижилериңе билинип кошкаавда. Оон аңгыда база бир демдеглеги дег үүл болза, хойларны коданнарга назы-харының, дүгүнүң шынарының, өң-үзүнүнүң аайы-биле баш бурунгаар класстап үсүзөнинде болуп турар. Хылганныг шокар дүктер-биле арыг ак дүктүң өртээниң аразында ылгалы 30 хуу чедип турар. Бо таварылгада сорттаашкын эң чугула дээрзи билдингир.

Ажыл-агыйларның удуртукчулары дүк класстаар кадрларны болгаш хойну дүрген кыргыырының мастерлерин белеткээринче сагып салбайн турар. Респотрёбсоюзтуң организастааны дүрген кыргыкчыларның ийи эолчеглиг курузунга 90 кижи хаара туттунар турган болза, ону 51 кижи дооскан, а дүк класстаарынга үүле 16 кижи өөренген.

Белеткел конторалары ажыл-агыйлардан кирип турар дүктү ыяан-ла эртирер 20 хуулуг хынадда класстаашкының эрттирбейн үүлээп ап турар. Ол-ла олчаан үлетпүр черлериңче чорудуп турар болганы-биле дүк дужааган кижилериң харысалгазын суларадып, бүдүрер продукцияның шынарын банзырадып турар.

Амгы үеде көдээниң ажылыпчилеги күрүне мурнунга хүлээлгезин күүседир дээш, хойнуң күскү агарлаашкының чорудуп турар болгай. Оон сорттап ылгаашкыны надыгыл? Чижек кылдыр Кызылдың универсалдыг базазын ап көрээли. Ында кирип турар дүктер холушкак шокар болуп турар. Аар өртектиг ак агарны оон ылгавайн турар. Оон чижээнге Тандыда «Коммунизмниң херели» колхозтан чартык-нарын деп маркалааш кирген, бөдүүн болгак чартык-бөдүүн (шупту өңнер холушкак) мөөң агарны кирип болур. Колхозта дүк класстакчызы чүнү бодап турарыл? Чартык-бөдүүн шокар агар чартык-нарын агардан 48 көпеек аар, а бөдүүн агар ол-ла чартык-нарын агардан 2 рубль 64 көпеек аар өртектиг болгай. Ылгаттынмаан шокар агардан ылган каан агарларның өртээ аар. Ылгаттынмаан шокар агардан ылган каан агарларның өртээ аар. Чижээлээрге, чартык-нарыны 2 рубль 61 көпеек, чартык-бөдүүнү 81 көпеек, бөдүүнү 41 көпеек аар. Ынчангаш ажыл-агыйларның удуртукчулары дүктү азы агарны класстап ылгаарыынче кичээнгейни салып, күрүнеге, дүк садар планын күүседип, бедик орулгалыг болур дээш ажылдаар болза чогуур.

Л. МАСЛЕННИКОВ,
Көдээ ажыл-агый продуктуларын садып алырының болгаш шынарының талазы-биле Танды районунда күрүне инспектору.

Аңнаашкын болгаш хоойлу

Аңнаашкының дүрүмнерин үрээр чорук-биле демиселди күштелдирер болгаш ажыктыг аңнарны база куштарны камгалаарын экижидер сорулга-биле чоокта чаа элээн каш хемчегларни алган болгай. СЭТА-ның корреспондентизи ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агый министри В. В. МАЦКЕВИЧИДЕН оларның ужур-дузазының дугайын чугаалап бээрин дилээн.

— Аңнаары дээрге кижиниң эрте-бурун шагдан бээр кылып келген ажылы болгай— деп, министр чугаазын эгелээн. — Шаг-шаанда ол болза аъш-чем тыварының кол үүлү бооп турган. Амгы үеде ол ажылдың байдалы шуут өскерилген. Аңнаашкын дээрге бар янзы хеваринің спорту болуп бар чыдар.

Бистиң чурттуң девискээринде черлик дириг амытаннарның хевирлери хөй янзы болгаш оларның-биле байлак. Оны кажан-даа хумагалап көөрү неге-тиниг турар. Үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый кажангызындан-даа артык шалыпкыны-биле хөгжүп, хоорайлар болгаш суурлар өзүп турар. Мындыг байдалда черлик аңнарның саны ыяапла кызырылгы дег сагындырар. Ынчалза-даа аңныыр ажылын шын, культурлуг чорудар болза аңнарның саны кызырлыр хамаан чок, харындаа улам көвүдээр ужурлуг.

Чижээ, Чехословакия ышкаш ол хире хөй чурттакчылыг болгаш үлетпүр бүдүрүлгелери хөгжээн ындыг чуртта чылдың-на бир миллион хире коданнарны адып ап турар, а Югославияда, Венгрияда болгаш Румынияда-даа аңчылар чүс-чүс муң фазаннарны адып ап турар. Бистиң Литвада, Латвияда, Эстониядa, Украинада куш саны чыл келген тудум-на улам өзүп турар.

Революция мурнунда Россияга буур-булан шуут узуткаттынып, кырлырының кырынга келген турган болгай. Ам оларны чылдың-на үжен муң хиреви адып ап турар болгаш оларның ниити саны ам 600.000 хире бооп турар. Оларның саны соксаал чокка өзүп турар. А оларның баш санын эртемниң ачызы-биле тодарадып көрүп турар апарган.

Ол ышкаш хову-шөлдерде тээрен-сайгактарны, тайгаларда киштерни болгаш өске-даа улуг үнелиг аң-меңни хөйү-биле аңнап өлүрүп турар апарган.

Ол хамаан чок чер-ле болганда тараа шөлдүг областарга безин аң-меңге хойу-биле өзүп, көвүдеп болур. Чижээ, сөөкла шөлдүг черлерге аңаа хоралыг курт-кымыскаякты узуткаар, торлааларны өстүрүп болур. Матпадактар, коданнар болгаш өске-даа бичии аң-меңнерни тараа шөлдериңе өстүрүп болур болгаш ындыг черлер оларның амыдыраш, өзериңе дыка таарымчалыг. Ынчангаш чаңгыс шөлден ийи янзы дүжүттү — көдээ ажыл-агый культураларын болгаш аң-меңни-даа ап болур.

Үүле аңныыр ажыл-агыйын шын чорудуп, аңнаарының хоойлу-дүрүмүн шыңгыы сагыыр болза, ам аң-меңниң баш саны өзүп болур. Чогумна ооң ужурундан ындыг дүрүмнү үрээр чорукка удур, чаа, эң шыңгыы хемчегларни алган.

Браконьер — бистиң бойдус байлаавыска улуг когаралды таварыштырар дайзындыр. Часкы үеде кыс аңны азы кушту өлүргеш, оларның ажы-төлүңге база хораны чедирер. Браконьер кижи аңнап, тударының хоруглуг аргаларын ажыглап турган, бүгү улустуң байлаа болур эң үнелиг аңнарны болгаш куштарны узуткап турар.

Ам моон соңгаар күрүне хайгааралын боттандырып турар органнарның төлээлекчилери административтиг комиссияже киирбейн-даа, чөпшээрел чок аң-меңге өлүрген кижилерни шуут-ла боттары торгаашкынны кылыр эргелиг апарган. Ол ышкаш браконьерлериң боо-чемзээн база хавырар эргелиг. Ол бүгү корум-чурумну шыңгыызы-биле үрээн браконьерлер турар болза, оларга кеземче харысалгазы онаар апаары билдингир.

Егерлер болгаш аңныыр хайгааралының өске-даа ажылдакчылары моон соңгаар тускай идик-хептиг болур.

Аңнар кештерин хоойлу-дүрүм чокка садар, сайгарар болгаш болбаазырадып кылыр болза, ооң харысалгазы улам күштелир. Маңаа холбаштыр аңчылар ниитилелдери аң-меңге кештерин аңчылардан садып алгаш, күрүнеге садары дыка улуг ужур-дузалыг бооп турар. Ындыг ниитилелдер ол ажылды чурттуң төп районнарынга кымдан-даа артык кылып болур аргалыг.

Туристерге болгаш аргаыяш черлериңде ажылдап турар янзы-бүрү шинчилел болуктериңе бойдус байлакты хумагалап көөрүнүң эргежок чугулазын сагындырары чугула. Чогум-на олар одагларын өөрүбейн каапкаш, куштар чуургаларын чыып, хой черге дааш-шимээн үндүрүп турган, дириг бойдуска дыка улуг когаралды чедирип турарлар.

Бистиң партиявыс болгаш Совет чазак бойдус байлактарын камгалаарынче кажанкезээде улуг кичээнгей салып келген. Партияның XXIV съездизинге СЭКП-ниң Төп Комитединиң Отчёт илеткелинге эш Л. И. Брежнев үүле бистер эвес, харын-даа дараазының салгакчылары-даа бистиң Төрээн чуртувустуң кайгамчыктыг бойдузунуң берип турар бүгү үнелиг үүлдерин ажыглаар ужурлуг деп демдеглээн.

Бойдус байлактарын камгалаар талазы-биле эң мурнакчы чурт бооп турар болгай бис. Бо талазы-биле бистиң ниитилел тургузуувустуң артык күштүг чоруу салдарын чедирип турар. Ынчангаш аңныыр ажылы улуг материалдыг үнелиг үүлдерни берип турар улус ажыл-агыйының улуг адыры болу берген. Спорттуң ол хевириңге хандыкшылдыг кижилериң саны үргүлүү өзүп турар. Ол черле билдингир болур ужурлуг. Неделяда ийи дыштаныр хүн турда, хостуг үе хөй болур, а материалдыг чаагай чорук-туң өскени аңныыр боо-чемзээн болгаш транспорт үүлдерин улам хөйнү садып алыр арганы хөй-хөй кижилерге берип турар.

Аңчылар ниитилелдериңде үш миллион хире кижи бактаап турар. Ол-ла ниитилелдерге чурттуң 250 миллион гектар хире черин быжыглаан. Оларның дыка хөй кезии ол ышкаш Соңгу үүктүң үлетпүр ажыл-агый черлериңге, ус-тывыш колхозтарынга болгаш совхозтарынга база хамааржып турар. Чижээ, Литва ССР-де аңныыр организацияларында бүгү-ле черлерни шуптузун даандырып каан.

Аңнарны болгаш куштарны немей чемгерери-биле ындыг шөлдерде чем культураларын тарып, кышка удур сигенди, ыяш бүрүлерин, чочагайларны, тараа артынчыларын курлавырдап, тускай чемгерилге черлерин кылып турар. Куштарга тускай уяларны, коңгулдарны база кылып берип турар. Аңчылар ниитилелдериниң кежигүннери ол бүгү ажылдарны эки туразы-биле кылып турарлар.

Бистиң чуртта ондатра деп амытанны эккелгеш, агаар-бойдуска таарыштыр азырап турар. Ол ам миллион-миллион кылдыр өзүп көвүдээн. Москва чоогунуң арга-ыяштыг черлериңде черлик хаваннар, сыыннар болгаш шокар ивилер-даа тыптып келген. Ол ышкаш Украинага, Соңгу Кавказка, Молдавияга болгаш Киргизияга-даа фазан деп кушту өстүрер хемчегларын ап турар. Аңныыр ажылдыг организациялар чылдың-на кундустарны, коданнарны, диңңерни, киштерни, торлааларны, өдүректерни болгаш өске-даа аңнарны болгаш куштарны дыка хөйнү чер-черге таарыштыр көжүрбүшаан, өстүрүп турар.

Дириг бойдус-биле холбашкан ажылдыг колхоз, совхоз бүрүзү, бүдүрүлге черлериниң коллектив бүрүзү-ле бойдус байлактарын шын ажыглаар дугайында кичээнгей салыры эргежок чугула деп В. М. Мацкевич түңнелиндe демдеглээн. Ол ышкаш аңчыларның болгаш балыкчыларның ниитилелиниң кежигүн бүрүзүнүң ролю база дыка улгадыр ужурлуг. Аңчы бүрүзүнүң сагылга-чурумун хынаарынга эптиг болуру-биле коллективтиг аңнаашкыннарны улам калбаа-биле чорудар херек. Черлик аңнарны болгаш куштарны камгалаарының чаа дүрүмү күрүне хоойлузу болур ужурлуг. Ону шыңгыызы-биле сагыыр чорук бистиң Төрээн чуртувустуң бойдус байлактарын камгалаарының болгаш өстүрериниң идегелдиг магадылалы ол.

★ ★

Парлаттынмаан чагааның изи-биле

ФАКТЫЛАР БАДЫТКАТТЫНГАН

Республика найысылалында эзт комбинадының Кызыл-Мажалык суурда мал согар пунктузунда чамдык четпестернин барының фактыларын илерткен шүгүмчүлелдиг чагаа редакцияга келген.

Ажылчы чоннар депутаттарының Барыын-Хемчик район Совединиң күүскомунуң даргазы С. АМЫРБИТ аңаа хамаарыштыр редакцияга мындыг харыы берген:

«Авторнуң бижип турары фактылар хыналдадан шын болуп бадыткаттынган. Мал согар чер Кызылда эзт комбинадының салбыры болганда, тус пунктуда ажылчыннарның ажылдаан нарядын хаггаш, комбинатче чорударга ол чер коллектив кежигүннериниң шалын акшазын, почта дамчыштыр чорудуп турар. Почтабиле чоруткан акша чамдыкта саалап кээп турар. Оон-биле чергелештир комбинаттың талазындан кызыл-мажалыкчыларның акшазын саададып чорудуп турары илерээн. Чижээлээрге, июнь айның шалынын июль 15-те, июльдуун — август 17-де алган.

Мал согар пунктунуң эргелекчизи Куулар Монгул-оол, санакчызы Тюлюш Чылас-оол олар арагалап турган деп авторнуң бижээни бадыткаттынган. Партия эге организациязының хуралы К. Монгул-оолга хемчег хүлээткен. Райкүүскомга Т. Чылас-оолду келдиргеш, ону сагындырган».

ДЕЛЕГЕЙ ДО ХҮННЕРДЕ

- ПРАГАГА ПАРЛАЛГА КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ
- ИЗРАИЛЬ УЖАР ЧҮҮЛДҮҢ ҮҮЛГЕДИГЛЕРИ
- ДҮЖҮТ БАЙЫРЛАЛЫ

Г. ГУСАКТЫҢ ЧУГААЗЫ

ПРАГА. (СЭТА). Градец-Кралов хоорайга Чех Социалистиг Республиканың дүжүт байырлалы болган. Дүжүт ажаап алырының доозулганынга тураскааткан митингиге ЧКП ТК-ның Чиңгине секретары Г. Гусак чүве чугаалаан. Байырлал таварыштыр Чех Республиканың көдээ ажыл-агый ишчилериңе чүректиң ханыындан ол байыр чедирген, тараажыларның бо чылын улуг чедишкиниг болганын демдеглээн. Агаар-бойдус байдалы таарымча чок турза-даа, ЧССР-ге ажаап алдынган тараа 8 миллион ажыг тонна, эрткен чылдың тулган чедишкинин каптааны болган деп, оратор чугаалаан.

Бистиң чер ажылдыгларывыстың, ажылчыннарывыстың, интеллигенциявыстың ажыл-ижиниң сорук киирикчи түңнелдери ак сеткилдиг хамааты бүгүдезинге өөрүнчүг, шынап-ла чогаадыкчы болгаш тургузукчу өзу-биле үүле тайбың байдалда ыпчаар ажылдап болур. Совет Эвилелиниң, социалистиг өскедаа чурттарның тайбың политиказын ылап шиитпирлиг деткип турар бис деп, Гусак чугаалаан.

Г. Гусак оон ыңай Варшава Керээзиниң эвилелчи армияларының ЧССР девискээринге чоокку хүннерде кады эрттирер өөредилгезин чугулаан чугаалаан. Социалистиг чурттарның тайбың политиказын улуг шериг өөредилгелери-биле канчап дүүштүрер боор деп айтырар кижилер база бар болгай. Бистер, коммунистер, тайбыңны тендиш дивес дивейн турар бис. Тайбыңның үргүлүү өзүп турар күштеринден аңгыда, өжээнзирек реаксылыг күштер база бар деп үвени билир бис. Ындыг төлээде, ам хамык ужур тайбыңны үүле чугаалаарында, тайбыңче кыйгыыглар салырында эвес болгай. Социалистиг чурттар кандыг-даа агрессорну чылча шаварынга белен, идегелдиг камгалакчылыг—чепсектиг күштерлиг болган турар ужурлуг деп, Г. Гусак чугаалаан.

Бо хүннерде Чехословакияның хамаатылары акы-дуңма армияларның өөредилгеге киржир дээш келген төлээлекчилерин акы-дуңмалары, эвилелчилери деп уткуп, бистерниң күрүне болгаш национал хосталгавыстың, социалистиг чаалап алыышкыннарывыстың бүүрелдиг камгалакчылары деп үнелеп турар.

„КАМГАЛАЛ-72“ ӨӨРЕДИЛГЕ

ПРАГА. (СЭТА). Варшава Керээзиниң киржикчилери чурттарның шериглери биле штабтарының каттышкан «Камгалал-72» деп өөредилгезин ЧССР-ниң девискээринге эрттирер деп турарынга холбаштыр Прагага парлалга конференциязы болган. Чехословак болгаш даштыкы чурттардан барган журналистер Чехословакияның, Совет Эвилелиниң, ГДР-ниң, Польшаның болгаш Венгрияның армия төлээлекчилери-биле ужурашкан.

Улусчу Чехословак армияның Политиктиг кол эргелелиниң начальниги генерал-поручик В. Горачек парлалга конференциязынга чүве чугаалаан. Варшава Керээзиниң киржикчилери чурттарның Каттышкан Чепсектиг Күштериниң Каттышкан кол командылалының планнарын өзугаар сентябрь 12-ден 16-га чедир каттышкан өөредилгени ЧССР-ниң девискээринге эрттирер. Өөредилгеге Улусчу венгр Армияның, ГДР-ниң Улусу национал армиязының, Польша шериниң, Совет Армияның болгаш Улусчу Чехословак армияның кезектери киржир. Болгария биле Румынияның армия төлээлери база акы-дуңма өске-даа чурттарның шериг төлээлери өөредилгеге хайгааракчылар боон киржир деп, В. Горачек чугаалаан.

Ук өөредилге Варшава Керээзиниң киржикчилери чурттарның армияларының дайынчы аргалын улам бедидер, эвилелчи армияларның дайынчыларының, акы-дуңма чурттарның улустарының интернационалчы харылзаа, найыралын быжыглап, ханыладыр деп, өөредилгениң салган кол сорулгаларынга хамаарыштыр В. Горачек демдеглээн.

Каттышкан өөредилге «Варшава Керээзи — социализмниң камгалакчызы» деп лозун-биле эртер.

ССРЭ-ниң, ГДР-ниң, Польшаның, Венгрияның армияларының политиктиг органнарының төлээлекчилери журналистерге база чүве чугаалаан.

ПРАГА. (СЭТА). Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелериниң Каттышкан Чепсектиг Күштериниң кол командылакчызы, Совет Эвилелиниң Маршалы И. И. Якубовский болгаш Каттышкан Чепсектиг Күштериниң штабының начальниги армия генералы С. М. Штеменко Братиславада чеде берген.

АРААТАНЗЫГ ХАЛДААШКЫН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Сентябрь 8-те Израильдиң ужар үүлүнүң бомбалаашкынынга таварышкан Ливанның девискээрлеринге ол чурттуң эрге-чагырга черлериниң дилээн өзугаар КНО-дан чоруткан хайгааракчылар Рахайя эль-Вади, Рафид болгаш Нахр суурларже араатанзыг халдаан ужудуушкунларның уржуктарын Айыыл чок чорук Төвүлелинге дыңнаткан. Хайгааракчыларның херечилеп дыңнатканын өзугаар алырга, Израильдиң ужудуушкуннарының түңнелинде хой санныг чурттарга бажыңнары, эмнелге черн болгаш демиреруктар үрелген. Ол девискээрлериң эрге-чагырга черлери хой санныг тайбың чурттакчыларның өлген дугайын хайгааракчыларга дыңнаткан, ынчаарга дескен палестиннериң Нахр эль-Баред чоогунда лагериңге КНО-нуң төлээлекчилери «буузундулар арызындан ужулган уруг соогун көрген».

Ливанның девискээринче Израильдиң халдаашкын ужудуушкуннарының айылынга таварышканнарның шуптузу хамааты кижилер болган деп үвени КНО-нуң хайгааракчыларының бадыткаан айыткалын Айыыл чок чорук Төвүлелиниң барымдаалаар документизи кылдыр КНО-да таратты.

Чугаалажыышкыннар үргүлчүлевишаан

ДЕЛИ. (СЭТА). Джаммуга болгаш Кашмирге тодаргай контроль шугумун ылавылаар айтырыг талазы-биле Индияның, Пакистанның шериг төлээлекчилериниң арызында чугаалажыышкыннар кызыгаар Вагах деп черде (Пакистанда) үргүлчүлеп турар. Индияның камгалал министерствозунуң тускай төлээлекчизиниң медеглээнин өзугаар алырга, ажылдаар болуктериниң удуртукчулары генерал-лейтенант П. С. Бхагат (Индия), генерал-лейтенант Абдул Хамид Хан (Пакистан) тодаргай контроль шугумун шуут чурт чуруунга ылавылап айтыр дугуржулга кылырын үргүлчүлеп турар.

МУРНУУ ВЬЕТНАМ. Куангчиниң камгалакчылары туячуушкуннар арызының чапсарларында бот-тывынгыр уран үүл ансамблиниң камгалалдың мурнуну одуругларынга көргүзер оюннарын улуг сонуургал-биле көрүп турарлар.
ВИА—СЭТА-ның фотозу.

Ажылчы чонга кыйгырыг

САНТЬЯГО. (СЭТА). Чилиниң ажылчы чоннарының чаңгыс аай профэвилел төвү меделгел парлап үндүргеш, күрүне эргилдези кылыр ораладжыышкын болу берае, серемчиледдиг болгаш бүгү-ниятт ажыл соксадыышкынынга үргүлчү белен турарынче ажылчы чоннуң кыйгырган.

Национал болгаш даштыкы чурттарга хамаарышкан монополиялар боттарын «эң кара сагыштыг реакциялың» төлээлекчилери кылдыр бүрүн сойгалап көргүскен. Оларның дерзии корум-чурум чок чорук тургузар үүгедиглери «күрүне эргилдезин кылырынга болгаш хамааты дайын өөскүдеринге дөгүм болур байдалды тургузарынга дуза чедирип турар» деп, ол документиде демдеглээн.

Дүржок күштериниң талазындан кемниг херектер үүлгеди бээринден болгаш экономикага саботаж кылырындан бүдүрүлге черлерин камгалаарының комитеттерин тургузары эргежок чугула деп, чаңгыс аай профэвилел төвүнүң медеглелинде чугулаап демдеглээн.

Чаңгыс аай профэвилел төвү чуртка бүдүрүлге черлериниң, хуваалда, хандырылганың ажылдаарының, хереглелдиң чогумчалыг болуруун база транспорттуң, харылзааның чепсек-хереклелериниң эки ажылдаарын хандырарынче ажылчы чонну кыйгырган.

Үүле эң шыңгыы демисежиринге белен, организастыг кылдыр эң калбак массаларны мобилизастаан турда тиилелгени чедип ап болур деп медеглелде демдеглээн.

Халдакчы ужудуушкуннар

ХАНОЙ. (СЭТА). АКШ-тың ужар үүлү Хайфонгуп, Хонгай, Тханьхоа болгаш Донгхой хоорайларының чоок кавызынче база Туйенкуанг, Хайхынг, Куангнинь, Тхайбинь, Намха, Тханьхоа, Нгеан, Хатинь, Куангбинь можуларының чурттакчылыг хой-хой девискээрлеринче халдакчы ужудуушкуннар кылган. Бомбалакчы америк «B-52» самолёттар Куангбинь можунуң чамдык районнарын бомбалаан, ынчаарга АКШ-тың шериг корабльдери Виньлинь зонаның эрик суурларын бооп-лаан.

ВДР-ниң Даштыкы херектер министерствозунуң төлээлекчизи ону дыңнаткан, АКШ-тың дүржок үүлгедиглер кылып турарын шыңгыы буруу шапкан болгаш Соңгу Вьетнамга халдаар бүгү бомбалаашкыннарны, ВДР-ниң бүрүн эргезинге, айыыл чок чоруунга удур өске-даа үүлгедиглер кылырын доп-дораан соксадырын негээн.

СИБИРЬ ЗОНАЗЫНДА

БЕЛОКУРИХА — БҮГҮ-ЭВИЛЕЛДИН КАДЫКШЫДЫЛГА ЧЕРИ

Алтайның Белокуриха курорту Бүгү-эвилелде сураглыг апарган. Оон иэнг радоннуг сут баштары хөй-хөй аарыгларга кайгамчык дээштиг эм болу берген.

Белокуриханың саваторийлерин далбартырыга үндүрүп берип турар акша-хөрениг хөй. Чүгле бо беш чылда бедин оларны тудуп, сөгтөөринге, бажын-балгатты биле девискээрги чаагайжыдарында 21 миллион хире рубльди үндүрүп берген. Бирээзингеле 500 кижи турар ийи санаторийни тудуп, улуг күштүг электри дамчыдылгазының шугумун шөйүп, хөй квартиралыг элээн хөй чурттарга бажыннарды, урутлар, садыг, ялизин тудуп турар.

Келир үеде курортту хөгжүдериниң планы төлевилеттинген. Ону курорттуң ниити эмнелге базазы — радоннуг сут ванназының көрүзү, поликлиника, эмнелге бассейни, спорт кылыр оран-саваларбиле катай улуг санаторий комплексин кылдыр тудар. Ынчангаш Белокуриханга улуг артем-медицина күштерин, эн чаа аппаратураны меэлеп, эмнелгенин эн дээштиг болурун хандырып болур апаар.

Белокуриханга чоокта чаа чурттуг төп албан черлериниң, институттарының, тулуг организацияларының төлөлекчилери чыглып келген. Алтай курортунуң келир үеде сайзыралы оон хамаарыкыр. Алтайның казыкшыдылга черлерин улам делгемчидип, сайзырадырынче угланган хөй-хөй айтырыглар шиитпирлеттинген.

Л. П. АРШУКОВА,
СЭТА-ның корр.

БАРНАУЛ.

ДАЛАЙ — «АРХЕОЛОГ»

Новосибирск ГЭС-тиң улуг эзреми — «Обь далайының» девискээринден ырак бурунгу үеленниң материалдыг культуразының билдинмейн чораан тураскаалдары улам хөй-биле тыптып турар. Кылымал далайның боду (узун дурту ийи чүс хире болган дөбра калбаа он сес километр хире) база «археолог» болу берген. Далай бүдүүү, алыс эрик шугумнары 50 чыл хире үе дургузунда тургустунуп келир деп эртемденнер бодап турар. Ук далай ам «түр эриктерин» арылдыр шапшыаан, хүлер болган эртеги демир төөсек үезинде чурттап чораан кижилериниң турлаг черлерин, 500 чыл мөөнүнде тудуп тургускан Берд шивээнинг чажыттарын бо үениң кижилериге илередип берип турар.

Далай — «археолог» шинчаачы эртемденнерниң болган чурт шинчилээринге сонуургалдыгларының ажылын чиитедип, төөгү, культура тураскаалдарын камгалаарының Бүгү-россия ниитилелиниң кежигүннери — чаа-чаа сонуургакчы чүс-чүс шинчаачилерни шинчилел ажылынче хандыдын турар. Шилчидип берген доңгалар, ыяш согаштар, сүүрткүүштер болган өске-даа чүүлдер эртемденнериң тургузуп турар төөгү-археология музейинде кээп турар.

Д. ЗОЛОТОВ,
СЭТА-ның корр.

НОВОСИБИРСК.

ӨГБЕЛЕРИНИҢ «ЧАГААЗЫ»

Улут-Хем кашпалыдан, Сибириниң ол улут хеминиң барыын Саян сынын чиге шапкаш, соңгу үүкче шыыгайны берген черинден хаяа чураан, ховар дээн «чагаа» турганын эртемденнер тып алган. Ону амгы тываларның өгбелериниң арттырып каанындан бөөр 1200 чыл эткен. «Чагааны» эртемдей С. Г. Кляшторный угаазылап нөмчуурга, дайзыннар-биле сегиржин алган өлген, чөөрби хардыг ооллуң маадырлыг чорук кылганын көргүскен болган.

Тываның девискээринде культураның он-он онза тураскаалдары бар. Чогум мынды «чагаа» баштай-ла Улут-Хем кашпалыдан тывылган. Чамдык эртемденнер Саян кашпалынга бурунгуда чоо чурттавайн чораан деп санап турар. Ол бодалдың шын эвеин бо тывыш база-ла оон тывылган өске-даа хөй-хөй хая чурумалдары, хүлер, демир чепсектер, ыяш, пор сава аймаа, казаталга эттер дег көргүзүп турар.

М. ХУНКАЕВ,
СЭТА-ның корр.

КЫЗЫЛ.

«СИБИРЬ УГУЛЗАЛАРЫН» СОНУУРГААН

Улан-Удэнин 'ыр, танцы ансамбли—«Сибирь угулзалары» Моол Арат Республикага көргүүлер кылып чораан чанып келген. Бурятиядан барган аалчылар ийи неделя дургузунда Улан-Батор, Сүхэ-Батор, Алдын-Булак хоорайларга чораан. Олар моол өөдүктерин ССРЭ-ниң улустарының сонуурганчыг онза чогаадылгалары-биле, Сибириниң ыр, плясокалары-биле, совет композиторларының ырлары-биле таныштырган. Амыдыралдың өөрүшкүзүн көргүскен, чайыннанчак уран үүл көрүкчүлерге бедин-биле үнелеткен.

Ю. БУДАЕВ,
СЭТА-ның корр.

УЛАН-УДЭ.

ОЛИМПИЙ ОЮННАРЫ

XX 72

МЮНХЕН. (СЭТА-ның тускай корр.). XX чайгы Олимпиада спортчу төөгү болу берген. Ол Барын Германияның Мюнхен хоорайынга 122 чурттуг он муң беш чүс ар, хөрөөжен спортсменнерни чыткан. Ол дээрге спорттуң болгаш чалыы назынның өзулут-ла улуг чыыжы болган!

ССРЭ-ниң спортсменнери боттарының алдыгы Чайгы Олимпиадазынга кажангызындан-даа артык чедишкиниг түңнелдерни чедип алганнар. Олар 50 алдын шаңналдарны чаалап алганнар — ол болза эткен олимпийжи оюнларга американ-нарның команда талазы-биле алган медальдарындан 17 хөйдүр. Совет спортсменнер олимпийжи программаның он хевирлеринге- бирги черлерни эзлээнгер. Команданың хөй кезии —209 кижи чурттунче олимпийжи шаңналдарлыг чаныш көөрлер. Ол бүгү медальдарны алган кижи бүрүзү болгаш оон тиилелгеге чедериге чедир аңаа дузалаан-даа кижилер дыка улуг күштү үндүргени билдингир болган.

Совет спорттуң төлөлекчилери Мюнхенге спортчу оюнларны хайгаараан, сонуургаан кижилерни үүгле боттарының чайыннанчак типлелгелери-биле эвес, харын-даа боттарының өзулут-ла спортчу, ак сеткилдиг, эрес-капшагай аажы-чаны-биле база магадаткан.

Аныяк гимнаст Оля Корбут бодунуң кайгамчыктыг эптигээлдек мергежили-биле мюнхенчилерни шуут магадаткан.

А Валерий Борзовту үүдээрил? Бардам, мактаныкчы америк спортсменнерни чайлыг тиилеп ап болур, спортчу кажиниң «майны ядырык», ол аштырып-даа болур деп чүвени дерек кырында бадыткаан болгай. Валерий олимпийжи тергиннериниң аразындан тулган типлекчи болуп, ийи алдын медальды безин чаалап алган хиреезинде биче сеткилдиг, бөдүүн ооллеевээр арткан. Ол үүгле баштайгы чарыштың мурнунда турганындан бичин-ле омак-хоглуг ышкаш болу берген.

Ол ышкаш боттарының могап турарын билбес, капшагай-чүүрүк чорду-биле көрүкчүлерни болгаш кады чарышкан кижилерин-даа шуут магададыпкан совет спортчулар Игорь Целовальников биле Владимир Семенец олар база-ла ол ышкаш бөдүүн болдар-дыр.

Людмила Брагина 1500 метрге чарышка үш удаа киришкеш, үш улаштыр делегейниң чаа рекордун тургускан. Олимпиада оюнары ындыг түңнелди кажан-даа көрбөөн болгай!

XX чайгы олимпийжи оюнларга спортчу демисел кажан-даа амтызы ышкаш ындыг шыңгыы боон корбөөн. Бо маргылдааларга тулган дээн чаңгыс эвес спортчулар тайып дүшкүлээн. Типлеэр дизе бүгү-ле күштү эң түүлүнге чедир үндүреп ужуруг турган.

Сентябрь 11-ниң хүнүнде кол стадионга алт мунукчулары арткан олимпийжи медальдар дээш маргылдашканнар. Бичии болганда-ла «кижи бажы кизирт» боон, олурар чер тывылбастаан. Мюнхенчилер болгаш хөй-хөй чурттардан келген аалчыларда XX олимпийжи оюнларның киржикчилери-биле баярлажып аар дээш чыглып келгеннери ол-дур.

...Бавария чурттуларының каас-чараш хептерин кедишкен музыкантылар болгаш танцычылар долдур олурун, алган улуг терге стадионга оозум чылын кирип келген. Оон соондан Олимпиадага киришкен чурттарның делегацияларындан төлөлеткен тук тудукчулары болгаш атлет-спортсменнер чоруп турган. Ангы-аңгы диптордан келген аныяк ооллар болгаш кыстарны көөрге, бот-боттарындан ылгалдыг, эрзен-шокар-ла чүве.

Дендии узун адаштар бажында Грецияның, ГФР-ниң болгаш Канаданың туктары кинскин үнген — ол дээрге, келир үениң Олимпиадаларының чурттарының туктарыдыр. Делегейниң Олимпийжи комитединиң хүндүлүг президентаан Эвери Брундж Германияның Федеративтиг Республиказының президентизинге, организастыг комитетке болгаш ол чурттуң улузунга оорүп четтиргенин илергейлээн сөстерни чугаалаан. Үгер-бооларны беш удаа даштаашкыны дидиреп турда, Олимпиаданың тугу оожум чавыдан бадып келген. Стадионнуң бир ужунда улуг таваккаон чеди хонук иштинде хып келген олимпийжи от имиреп чоруй, өже берген. Кезек када карадгы турган соонда хенертен чүс-чүс оттар хыпла үнген. Оларның чырыының адаа-биле спортсменнер, музыкантылар, танцычылар стадионнуң төгерик орду-биле чыскаалышкаш, балын арткеннер.

...Чиик атлетика талазы-биле маргылдаалар хүнериниде дыка хөй чаа-чаа рекордларны бижип көргүзүп турган улуг самбырага «МОНРЕАЛЬ» деп сос көстүп келген. Ол дээрге — келир үениң чайгы Олимпиадазының болур хоорайының ады-дыр. Чогум-ва аңаа эстафетаны Мюнхен дамчыдып бөөр апаар.

Келир үениң ол Олимпиадазы спортчу мергежилдиг чаа-чаа бедик түңнелдерни көргүзер, кажангызындан-даа артык чайыннанчак талантыларны илередир, моон-даа артык сонуургалды болдурар дээрзинге чигаалыг черле турбас. Амгы үениң олимпийжи оюнларының хоочун болза-даа, мөңгеш-биле чалыы чаңчылдары шаа-ла ындыг болгай...

БҮГҮ КӨРГҮЗҮГЛЕРГЕ ТИИЛЕЛГЕ

Делегейниң Олимпийжи комитединиң шиитпирин өзугаар команда талазы-биле спорттуң тус-тус хевирлеринге бирги черни болган Олимпиаданың бүгү программазының талазы-биле ниити команданың бирги черни алганын саналас дээрзи билдингир.

Ынчалаа-даа парлалганын улуг-улуг органнары болгаш информация агентилелдериндээ ол бүгү талазы-биле бирги черни алган командаларны илередири-биле албан ужурунда эвес саналгаларны кылып турар.

Командаларның алган саннарын болгаш медальдарын тус-тузунда саннаарының бүгү системаларында хөй-хөй четпестер бар. Эң ылаңгыя спорттуң чамдык хевирлериниң ужур-дузазын кудуладыр болгаш чамдыктарын мактаар чоруктар бар. Ынчангаш «Советский спорт» солунуң редакциязы олимпий оюнларынга киришкен национал командаларның түңнелдерин канчаар көөр талазы-биле санал-онаалдарны ап, ол дугайын солуннуң арыннарынга калбаа-биле парлап турган.

Санал-онал солчуушкуннарының түңнелинде спорттуң тус-тус хевирлериниң талазыбиле чедип алганы медальдарны, саннарны эзлээн черлерни болгаш XX олимпийжи оюнларга киришкен национал командаларның аразынга бирги черни эң хөй сан-биле алганын барымдаалап тодарадыры таарымчалыг деп корген.

Ону барымдаалаан, «Советский спорт» солунга национал командаларның спорттуң аңгы-аңгы хевирлеринге алган түңнел таблицаларын болгаш спорт хевирлериниң талазы-биле баштайгы алды черни эзлээн командаларның түңнел таблицазын үргүлүү парлап турган.

XX олимпий оюнларынга спорттуң бүгү хевирлеринге баштайгы алды черлерни эзлээн командаларның түңнел таблицазын бөгүн моон адаанда парлаан.

Совет команда спорттуң 10 хевирлеринге бирги, 5 хевиринге—ийги, 4 хевиринге үшкү черни эзлээн. АКШ-тың командазы—спорттуң 4 хевиринге бирги, 3 хевиринге—ийги, 2 хевиринге—үшкү черни алган.

ГДР-ниң командазы спорттуң 2 хевиринге бирги, 2 хевиринге—ийги, 5 хевиринге —үшкү черни эзлээн.

209 совет спортсменнер 107 алдын, 46 мөңгүн болгаш 56 хүлер медальдарны алган, ынчаарга АКШ-тың 150 спортсменнери—52 алдын, 54 мөңгүн болгаш 42 хүлер медальдар-биле шаңнаткан. ГДР-ниң 142 спортсменнери 30 алдын, 62 мөңгүн болгаш 50 хүлер медальдар-биле шаңнаткан.

Моон алган көөрге, XX олимпий оюнары совет спортсменнериң бүзүреллиг типлелгези-биле доозулгандыр.

Командаларның алган саннарын даштыкының чамдык информация агентилелдери саналда эрги системаны барымдаалап көрүп турганын база айтыр херек. Ол система өзугаар алыр болза, командалар аразының маргылдаазынга кижи бүрүзүнүң алган медальдарын шуптузун эвес, а чаңгыс медаль кылдыр саналар ужурлуг.

Ынчангаш ол-даа системаны өзугаар алыр болза совет команда алдын медальдар саныныңдаа (ССРЭ—50, АКШ—33), ниити медальдар-даа саны-биле (ССРЭ—99, АКШ—93) болгаш ниити сан-даа талазы-биле (ССРЭ—665,5 болгаш АКШ—636,5) бирги черни алганы солун.

(СЭТА).

Сочиде цирк

1972 чылдың майда Парижтиң «Гран-Пале» деп национал галереязынга архитектор хөрөөженнериниң чогаадыкчы делгелгеанге Сочи хоорайда чаа цирк бажыңының төлевилелиниң авторларының бирээзи Валентина Эдемскаяның ажылын эки деп демдеглээн. Даштыкы парлалга Сочи пиригинин архитектуразының амгы үени, өөрүшкүлүг омак-сергек байдалды көргүскенин, оон каас-чараш, алгыыг хевирип демдеглевишаан, совет архитекторларының күш-ажылын бедин-биле үнелээн.

Сочиниң кол магистралыдан улуг ырак эвес черге — Курорт проспектизинге чаа цирктиң бажыңын тударын шиитпирлээн.

Төлевилелдиң удуртукчузу архитектор Юлиан Шварцфейм, архитектор Валентина Эдемская, инженер-конструкторлар Антонина Меерзон, Николай Топилин, инженер-тудугжу Петр Карпов цирктиң төлевилелинге хамаарыштыр онзагай болгаш солун саналды киргеннер. Цирктиң бажыңы Курорт проспектизи-биле далай аразында турар болгаш ийи сыр өске овур-хевирин көргүскен.

Албан ажылы кылыр чер проспект талазындан мырыңай көзүлбес. Цирктиң ниити хевири ногаан парктың, кипаристерниң болгаш магнолийлерниң аразында шымны берген ыпкаш кылдыр сагындырар.

Цирк далай талазындан баа бир янзы көстүр. Ол дээрге кайгамчык улуг үш каът бажың. Алакы каъдында албан ажылы кылыр чер, аът ажаазы, дириг амытаныр турар чер, репетиция залы, администрация болгаш ажылгагый өрөөлдери бар. Түс черниң чараш даштары-биле даштын каастап кылган ол бажың курорт парыгының нотаан девискээринден бедип үнген. А оон кырында өзулутла чалым хая дег көстүр, тоолда ыпкаш улуг орду—цирктиң кол бажыңы ол.

Албан ажылы кылыр корпустуң крышаазында чадаг үнүштерлиг, чөлектерлиг сад өзүп турар. Ынчангаш ол бүгү архитектурлуг комплексти долгандыр турар бойдус-биле сырый холбаштырган.

Цирктиң фойезинде кылымал сад өзүп үнүп турар; ында чайгы кафени тудуп турганган, оон далайның болгаш хоорайның кайгамчыктыг овур-хевири чуруттунуп келир.

Цирк бажыңларының төлевилелин чогаадып кылыр кижилер куполлу колдуунда амфитеатрның чиге кырынга кылын турар. Ынчалаа-даа Сочи пиригинин төлевилекчилери мырыңай чаа онзагай төлевилелди чогаадып кылган. Амфитеатрның эң үстүү одуругларының деңнели-биле цирк бажыңының даштын чиик ажыг терраса-биле шыпкаан. Архитекторлар оон кырындан база бир каъгты шилбиле кылып каан. Оон хүн хөрелдери аренаны чайыналдыр чыгыдып турар. Ол дээрге делегейге бир-ле дугаарында аренаны хүн чырыыбиле чырыдар кылдыр кылганы ол. Хүндүс аңаа репетициялар болур, а кежээ паркка, проспектиге селгүүстөөн кижилер шил өттүр агаарга ойнаан гимнастарның мергежилин, солун көргүзүүлерин магадап көөрлер. Ол чорук хоорай төвүнге бөйырланчыг шинчиин киирип, цирктиң база бир онзагай, дириг чарлалы болуп турар. Чаңчыл болган улуг бөөрүк куполду архитекторлар бо удаада кылбас деп шиитпирлээннер. Сочи пиригинин куполун чиик чадыр хевирлиг кылдыр алюминийден болгаш чайырлыг демирден кылган.

Көрүкчүлер залын 2.000 кижи кирер кылдыр планнаан. Ол амгы үениң чаа техниказы-биле хандырганын. Оон ангыда залга концерттер, конференциялар болуп, кинофильмнерни база үндүрүп турар.

«Бо дээрге бистиң чүртүвүста эң эки цирктиң бирээзи-дир» — деп сураглыг илбичи Игорь Кио чугаалап турар. «Совет цирк артистери кайгамчыктыг үнелиг белекти соңгээви дээш тудугжуларга болгаш төлевилекчилерге өөрүп четтиргенин илередип турар» деп дириг амытаныр чаажыктырып өөредир аддарлыг артист Вальтер Запашный Сочи пиригинин дугайын бодунуң демдеглелинде бижээн.

Чаа цирктиң архитектуразының онзагайы, оон бүгү адырларын амгы үениң техниказы-биле чепсеглеп хандырганы, келген кижилериниң дыштанырынга болгаш артистериниң ажылдаарынга эң-не таарымчалыг байдалдарны тургусканы көрүкчүлерни болгаш артистерни өөрүп турар.

Наталья АВГУСТИНОВИЧ.
(ПМА).

★ ★ ★

Ам Азербайджанның виноградчылары 360 муң тонна виноград салбактарын ажаап алырын хүлээнген. Планнаттынганындан ол 60 муң тонна ажыг. Агаар-бойдустуң байдалы таарымча чок турза-даа, виноградчылар чаагай дүжүттү өстүрген.

ЧУРУКТА: Лейла Гасанова биле Офеля Асадуллаева оларның «Ленкоран» совхозунда виноград ажаап ап турары.

Ю. РАХИЛЬДИН фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

★ ★ ★

Спорт удуртукчулары кичээнгейге алзын

Ээнзирээн стадион

Күш-культураны болгаш спортту сайзырадыр, оон материалдыг баазазын эжижидер дугайында Коммунистиг партия болгаш Совет чазак улуг кичээнгейни салып, бо талазыбиле тускай доктаалды хүлээп алган болгай. Ону амыдыралга боттандырар талазы-биле черчерде комсомол, профэвилел, спорт организациялары боттуг хемчегларни ап турар.

Барыын-Хемчик районнуң төвү Кызыл-Мажалык суурга 1971 чылда чаа стадионну туткан. Ону долгандыр хөрөөнзэш, иштинге футболдуң, волейболдуң шөлдерин ылгаш, киоск болгаш спортчуларның хеп уштур черин туткан. Ол районнуң болгаш суурның күш-культуржуларынга өөрүнчүг болган. Ам-на спорт ажылы мурнуку деңнелинден эжижиир деп бодап турган бис. Херек кырында ындыг эвес болганы биске кончуг хомуданчыг-дыр.

Чаа стадионга бо чылдың май 1-ниң байырлалының хүннеринде чамдык спортчу маргылдааларны эрттирген. Аңаа көрүкчүлер хөй келген болгаш дыка таарымчалыг болган. Стадионга баштайгы база сөөлгү маргылдаа ол. Оон соонда аңаа чүү-даа болуп көрбөөн. Стадион эзнзирээн, ону хайгаараар кижи-даа чок. Ындыг байдалды ажыглап алгаш чамдык төлеп чок улус, оон херимнерин үреп өскээр ажыглап турар апарган.

Стадионга янзы-бүрү спортчу оюннар болбайн келгени ону улам чаагайжыдып алыр талазы-биле хемчег албааны, районнуң спорт комитединиң болгаш ажылчы чоннар депутаттарының суур Советиниң четпес ажылындан улуу-биле хамааржып турар. Районнуң күш-культура болгаш спорт комитединиң даргалары турган Монгуш Эртине, Монгуш Аспанчык орта буруулуг болганы чугаажок. ВЛКСМ райкому бо четпес чорукту көрүп тура-ла хемчег албайн келгенин база чемелээр ужурлуг.

ВЛКСМ райкому, районнуң спорт комитеди (даргазы Х. Зрес-оол) Кызыл-Мажалыктың стадионунуң дерилге, чаагайжыдылгазын улам эжижидип, ону спортчу оюннар, маргылдаалар эрттирер төп болжыдылгазын ханды-дурар хемчегларни алыр ужурлуг.

Т. САРЫГЛАР.

Кошкак удуртулгада

Улут-Хем районнуң «Ак-Туруг» совхозунуң төп салбырында чурттап, ажылдап турар кижилериниң аразында спортка хандыкшылдыглар эвээш эвес. Республика болгаш район маргылдааларынга каш удаа киржип келген мергежилдиг спортчулар-даа бар. Оларга стол теннизи ойнаар Арина Седии, хаакчы Владимир Дыдый-оол болгаш өскелерни-даа хамаарыштырып болур.

Ындыг турбуже спорт ажылы салбырда шуут чорувайн турар дизе частырыг болбас. Спорт шөлү, залы, дериг-херекселдер шуут чок. Ортумак школада безин таарымчалыг дериттинген спорт шөлү ылдынмаан. Моон уламындан кандыг-даа маргылдаалар, оюннар болбайн турар. Эрткен чазын волейболга элээн каш команда мергежилин шенаажип ойнаан. Ол хевээр мынчага чедир маргылдаалар болуп көрбөөн.

Суурнуң аныяктары хостуг үезин хөглүг, ажыктыг эрттирер черлер чок болуп турар. Сөөлгү үеде хөй-ниитиниң корум-чурумун үрзэр чоруктар болганчок-ла илереп турар апарган.

Ак-Туругда күш-культура ажылының чорувайн турарының чылдагааны бир талазында, ында комсомол организациязының кошкак удуртулгазында, организаторлар ажылды чоруткан турарында, ийиде, спорт организациязын тургусканында. Ол ышкаш тус черниң партия, совет органнары, районнуң спорт комитеди күш-культураның ажылынче кошкак кичээнгейни салып, ону эжижиринче угланган шиитпирлерни четпес боттандырып турарында болуп турар.

Ынчангаш хамаарышкан организациялар салбырда спорт ажылын эжижидер хемчегларни алыр ужурлуг.

К. КОМБУ.

телевидение

СЕНТЯБРЬ 13-ТЕ

МОСКВАДАН

15.15—**Делегей панорамазы.** 15.40—Өөнүг телекөргүзүг **XX чайгы Олимпий оюнларының хагдыныгы. Мюнхенден дамчыдылга.** (Бижидилге). 16.25 — **Өөнүг телекөргүзүг. «Ак бөрүлер».** Уран-чечен фильм 18.00—«Ye». Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

18.30—Телемедээлер (тыва дылга). 18.50 — **Телефильм.** 19.05—**«Бистин планетавыс».** Дамчыдылга. 19.35—Телемедээлер (орус дылга) 19.45—Чарлаллар, реклама. 19.50—**«Кергелен».** Документалдыг телефильм.

МОСКВАДАН

20.00—Дамчыдылгалар программазы. 20.05—**«Екатерина Воронина».** Уран-чечен фильм. 21.35—**Делегей панорамазы.** 22.00—**«Чоон чүктүң тараазы».** 22.10—**«Музыкалыг афиша».** 23.00—«Ye». Информастыг программа. 23.30—01.15—Өөнүг телекөргүзүг. **Футбол. Кубок эдилекчилериниң кубогу. «Спартак»** (Москва)—**«АДО»** (Голландия). **В. И. Ленин аттыг Төп стадиондан дамчыдылга.**

агаар

Кызылдың агаар станциялының медиозин өзугаар алырга, бөгүн республиканга булуттаар, чамдык черлерге чаъс чаяр. Бөрүзин угданыышкынныг хаттың дүргени секундада 7—12 метр чедер. Агаарның температуразы 12—17 градус чылыг болур.

Кызылга булуттаар, чагбас. Хаттың дүргени секундада 7—12 метр чедер. Агаарның температуразы 15—17 градус чылыыр.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

СЕНТЯБРЬ 13-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Иймилдирзи ынаактар»** 10, 11.45, 13.30, 15.15, 17, 18.45, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Хая көрүнме»** 15, 16.50, 18.35, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Бешки «Б»-дан келген оол»** 10.30, 15, 18.40; **«Чалыы назынның частырыы»** 17.50; 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Беш дидимнер»** 9, 14.50; **«Тергээн чурттан ырапка»** 9, 12.50; **«Дулгуур»** 16.50, 18.50, 20.50 шактарда.

ЧАРЛАЛ

Тываның «Зооветснаб» республика каттыжыышкыны бүгү складтарын 1972 чылдың октябрь 1-ден 20-ге чедир саналшкынга хаарын дыннадып тур.

* * *

Тываның «Зооветснаб» республика каттыжыышкынынга контролёр-фармацевтиге ажылдаар мал эмчизин болгаш ГАЗ-53 машинага ажылдаар чолаачыны чалап турар.

ТЫВАНЫҢ «ЗООВЕТСНАБ» РЕСПУБЛИКА КАТТЫЖЫЫШКЫНЫ.

«СЕЛЬХОЗТЕХНИКАНЫҢ» ТУСКАЙ МАГАЗИНИ

1972 чылдың сентябрь 20-ден октябрь 10-га чедир складтарга саналшкын кылырын хереглекчилерге ыннадып тур. Саналшкын агеелөр мурнунда бүгү документилерни хынап көөрүн чарлап тур.

ДИРЕКЦИЯ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ:

Кызыл, Шетинкин-Кравченко куулмчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редактерниң 24-63, редакторнуң орлакчыларының 35-24, пропаганда киллизинин 23-54, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал киллизинин 37-13, культура киллизинин 23-54, өскээ ажылагый киллизинин 21-47, үлетпүр киллизинин 22-64, чагаа киллизинин 41-27, информация база совет тургузуг киллизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларын 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 Телефонче долгаар.

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинин чазында Тываның ном үйлүрер черинин республика типографиязы (Кызыл, Шетинкин-Кравченко

Солун неделядаа 6 катап үнер

ТС—01010.